

بنیاد ملی پژوهش

عنوان دوره آموزشی

اصول طراحی و تحلیل اقتصادی سیاست‌های کشاورزی

Principles of Economic Design and Analysis
Agricultural Policies

ماندانا طوسی

(استادیار موسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی)

۱۷ و ۱۸ شهریورماه ۱۴۰۴

مفاهیم و کلیات

سیاست و سیاستگذاری چیست ؟

مفهوم سیاست:

سیاست یکی از مفاهیم بنیادین علوم اجتماعی است که به نحوه اداره امور عمومی و تعامل قدرت در جامعه می‌پردازد.

سیاست مجموعه‌ای از فرایندها، نهادها و کنش‌های اجتماعی است که با هدف توزیع قدرت، تصمیم‌گیری عمومی و تنظیم روابط میان بازیگران مختلف در چارچوب نظام‌های حکومتی شکل می‌گیرد.

هدف سیاست :

تأمین نظم، عدالت، امنیت و رفاه عمومی

مدیریت منابع و حل تعارض‌های اجتماعی

ایجاد چارچوبی برای مشارکت شهروندان در امور

عمومی

بازیگران سیاست :

دولت‌ها و نهادهای حکومتی

شهروندان و جامعه مدنی

نخبگان سیاسی، شهروندان و جامعه ی مدنی

ابعاد سیاست:

سیاست داخلی (مدیریت امور درون کشور مانند اقتصاد،

آموزش، فرهنگ)

سیاست خارجی (روابط بین‌المللی، دیپلماسی، امنیت

منطقه‌ای)

سیاست خرد (تصمیم‌گیری فردی و سازمانی در زندگی روزمره)

ابزارهای سیاست:

قانون‌گذاری و سیاست‌گذاری عمومی

نهادهای رسمی (دولت، پارلمان، قوه قضائیه)

نهادهای غیررسمی (احزاب، رسانه‌ها، ...)

سیاست و سیاستگذاری چیست ؟

مثال ملموس از سیاست در زندگی روزمره

فرض کنید در یک شهر کوچک شهرداری تصمیم می‌گیرد یک پارک جدید بسازد. این تصمیم در واقع یک فرایند سیاسی است چرا؟

تصمیم‌گیری عمومی

شهرداری باید تصمیم بگیرد که پارک در کدام منطقه ساخته شود.

این تصمیم بر اساس نیازهای مردم، بودجه موجود و برنامه‌ریزی شهری گرفته می‌شود.

توزیع منابع

بودجه ساخت پارک از مالیات شهروندان تأمین می‌شود.

انتخاب محل پارک ممکن است باعث نارضایتی برخی مناطق شود که احساس می‌کنند نادیده گرفته شده‌اند.

نهاد‌های رسمی و غیررسمی

شورای شهر (نهاد رسمی) درباره پروژه رأی‌گیری می‌کند.

رسانه‌های محلی و گروه‌های مردمی (نهاد‌های غیررسمی) ممکن است در حمایت یا مخالفت با پروژه فعالیت کنند.

مشارکت شهروندان

مردم می‌توانند در جلسات عمومی شرکت کنند، نظر بدهند یا حتی اعتراض کنند.

برخی ممکن است کمپین راه بیندازند تا پارک در منطقه خاصی ساخته شود.

سیاست یعنی تعامل قدرت، منافع و تصمیم‌گیری در هر سطحی از جامعه

سیاست و سیاستگذاری چیست ؟

تعریف عام: سیاست یعنی هنر و علم اداره امور جامعه، از طریق تصمیم‌گیری، برنامه‌ریزی و اجرای قوانین.

تعریف خاص: سیاست فعالیتی اجتماعی است که با هدف ایجاد نظم و تفاهم در جامعه، از طریق قدرت و قانون، به کار گرفته می‌شود.

از منظر قدرت: سیاست اغلب با توزیع قدرت و منابع در جامعه مرتبط است؛ یعنی اینکه چه کسی تصمیم می‌گیرد، چگونه تصمیم می‌گیرد و با چه هدفی.

سیاست‌گذاری بعد عمل‌گرایی و تصمیم‌سازی

تصمیم برای به سامان کردن امور

در طی زمان دستخوش تغییر و تحول (درجات مختلف اصلاح تا جایگزینی)

پایان سیاست زمانی است که اجرای آن خاتمه می‌یابد یا با ایجاد تغییرات بنیادین دیگر شاهد سیاست اولیه نباشیم

دستور کار: سیاستگذاری عمومی با ورود یک مساله به دستور کار آغاز می‌شود. در این مرحله تعیین می‌شود که چه موضوعاتی باید مورد توجه قرا گیرند و سیاستی در مورد آنها وضع شود و چه مسایلی نباید مورد توجه واقع شده و در صف انتظار مانده یا از گردونه تصمیم‌گیری خارج شوند.

تدوین سیاست: سیاست موفق نیازمند پشتوانه علمی و نظری مناسب است. پس از مورد مساله به دستور کار، در مرحله تدوین، تحلیلگران سیاست در دو فعل تحلیل و تقنین، کار تجویز بهترین راه‌حل برای آن مساله عمومی را دنبال می‌کنند.

اجرای سیاست: سیاست پس از طراحی و تقنین، نیازمند اجراست. بدون اجراء نیات صورت عمل به خود نمی‌گیرند و تلاش برای حل مساله وارد شده به دستور کار ابتر می‌ماند. در مرحله اجراء، مجریان با فنون و روش‌های مختلف در پی اجرای سیاست ابلاغی می‌روند.

ارزیابی سیاست: اجرای یک سیاست چه در میانه و چه در انتهای خود نیازمند پایش و ارزیابی این مساله است که اهداف و مقاصد متصور برای آن تا چه اندازه محقق شده است. در مرحله ارزیابی نتایج و پیامدها سیاست مورد قضاوت قرار می‌گیرد. محصول مرحله ارزیابی، راهنمای تصمیم‌گیری در خصوص ادامه، توقف یا تغییر سیاست خواهد بود.

تغییر سیاست: سیاست‌ها به مثابه پدیده‌های اجتماعی همواره به شکلی ثابت حیات خود را ادامه نداده و در نتیجه ارزیابی‌های حاصل از اجراء و سایر مسایل، دستخوش تغییر و تحول می‌شوند. در مرحله تغییر سیاست، تمام یا بخشی از یک سیاست به وسیله سیاست دیگر جایگزین می‌شود.

پایان سیاست: سیاست‌ها دیر یا زود به دلایل گوناگون به پایان راه می‌رسند. پایان سیاست زمانی است که اجرای آن خاتمه می‌یابد یا با ایجاد تغییرات بنیادین دیگر شاهد سیاست اولیه نباشیم

آیا بین سیاستگذاری و مداخله دولت تفاوت وجود دارد؟

در واقع، سیاست‌ها چارچوبی هستند که مداخلات درون آن‌ها رخ می‌دهند. دولت ابتدا سیاستی را تدوین می‌کند، سپس در مواقع لازم با ابزارهای اجرایی مداخله می‌کند تا آن سیاست‌ها به نتیجه برسند.

تفاوت‌های کلیدی بین سیاست و مداخله دولت

نقش دولت	هدف	تعریف	مفهوم
سیاست‌گذار و برنامه‌ریز	هدایت و تنظیم امور عمومی	مجموعه‌ای از تصمیمات، راهبردها و برنامه‌ها برای رسیدن به اهداف مشخص در یک حوزه خاص	سیاست (Policy)
مجری، ناظر یا تنظیم‌گر	اصلاح، کنترل یا حمایت	اقدام مستقیم یا غیرمستقیم دولت برای تأثیرگذاری بر بازار یا جامعه، به‌ویژه هنگام شکست بازار یا بحران	مداخله دولت (Intervention)

چرا دولت در اقتصاد مداخله می‌کند؟

دراستای اجرای سیاست‌ها زمانی که دولت با بدنه‌ی خود وارد میدان می‌شود اصطلاحاً می‌گویند مداخله رخ داده این مداخله می‌تواند در عرصه‌ی اقتصادی، فرهنگی یا هر عرصه‌ی دیگری باشد.

چرا دولت در اقتصاد مداخله می کند؟

به طور کلی در عرصه‌ی اقتصادی شکست بازار عامل اصلی مداخله دولت عنوان می‌شود.

شکست بازار (Market Failure) به وضعیتی در اقتصاد گفته می‌شود که در آن مکانیزم‌های بازار آزاد نمی‌توانند منابع را به‌طور کارآمد و عادلانه تخصیص دهند. یعنی بازار به‌تنهایی قادر نیست رفاه اجتماعی را به حداکثر برساند و نیاز به دخالت دولت یا نهادهای تنظیم‌گر احساس می‌شود.

زمانی که عرضه و تقاضا در بازار به تعادل نمی‌رسند یا نتیجه‌ی حاصل از فعالیت‌های اقتصادی به نفع کل جامعه نیست، می‌گوییم شکست بازار رخ داده است. در چنین شرایطی، ممکن است کالاها یا خدمات به اندازه کافی تولید نشوند، قیمت‌ها ناعادلانه باشند، یا برخی افراد از دسترسی به منابع محروم شوند.

هدف : بازگرداندن کارایی و عدالت به نظام اقتصادی

عوامل و حوزه‌های اصلی شکست بازار در اقتصاد (ناتوانی بازار) چیست؟

عامل	توضیح	راهکار چیست؟
اثرات خارجی	فعالیت اقتصادی که پیامدهای جانبی مثبت و یا منفی به همراه دارد. عملاً هزینه یا منفعت واقعی در قیمت لحاظ نمی‌شود. مثل آلودگی هوا توسط کارخانه‌ها یا منافع آموزش عمومی	مالیات بر اثرات منفی (مثل مالیات بر آلودگی) و یا یارانه برای اثرات مثبت (حمایت از آموزش و پرورش)
کالاهای عمومی	کالاهایی که همه می‌توانند از آن‌ها استفاده کنند و مصرف یک نفر، مصرف دیگران را محدود نمی‌کند. بازار هم تمایل ندارد این کالاها را تولید کند. (امنیت ملی، زیرساخت شهری، محیط زیست، سلامت عمومی)	تولید کالاهای عمومی توسط دولت (عمدتاً محل تامین مالیات است و برای توزیع عادلانه مقررات تنظیم می‌شود)
اطلاعات ناقص و نامتقارن	عدم دسترسی به اطلاعات کامل و یا تفاوت سطح دسترسی به اطلاعات بین طرفین معامله (بازارهای سرمایه و بیمه)	افزایش شفافیت و دسترسی به اطلاعات افزایش نظارت و تنظیم گری، شکل‌گیری نهادهای اعتبارسنجی و بهره‌گیری از قراردادهای هوشمند
انحصار و رقابت ناقص	وقتی یک یا چند شرکت قدرت زیادی در بازار دارند و قیمت‌ها را کنترل می‌کنند، باعث کاهش کارایی و افزایش قیمت و کاهش تولید می‌شوند.	ایجاد نهادهای نظارتی برای کنترل انحصار و رقابت ناقص (شورای رقابت) و تقویت بازار رقابتی از طریق رفع موانع ورود به بازار
نابرابری در توزیع منابع	در این حالت، منابع (مثل درآمد، ثروت، فرصت‌های شغلی، آموزش و سلامت) به‌طور ناعادلانه بین افراد جامعه تقسیم می‌شوند، و این باعث کاهش رفاه اجتماعی و افزایش شکاف طبقاتی می‌شود	مالیات‌های تصاعدی، یارانه‌های هدفمند، برنامه‌های بازتوزیعی مثل بیمه بیکاری، قوانین ضد تبعیض
مداخله ناکارآمد دولت	سیاست‌های غلط مانند قیمت‌گذاری دستوری و یا یارانه‌های غیرهدفمند می‌توانند خودشان از طریق کاهش بهره‌وری، اختلال در مکانیزم‌های طبیعی بازار، باعث شکست بازار شوند.	اصلاحات ساختاری، بازنگری در سیاست‌گذاری و استفاده از ابزارهای نوین اقتصادی

طبقه‌بندی سیاست‌گذاری‌های دولت در ایران بر اساس سطح تصمیم‌گیری؟ جایگاه بخش کشاورزی و وزارت جهاد کشاورزی در این طبقه‌بندی چیست؟

نقش وزارت جهاد کشاورزی در سیاست‌گذاری‌های دولت ایران بسیار کلیدی و چندوجهی است، زیرا این وزارتخانه مسئول تضمین امنیت غذایی، توسعه پایدار منابع طبیعی، و حمایت از تولیدکنندگان بخش کشاورزی است. با توجه به اهمیت کشاورزی در اقتصاد ایران، این وزارتخانه یکی از بازوهای اصلی دولت در سیاست‌گذاری‌های اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی به شمار می‌رود.

هدف اصلی :

تأمین امنیت غذایی (فراهمی، دسترسی، سلامت، و ثبات + پایداری = تاب آوری) به استناد اسناد بالادستی از جمله اصول سوم و چهل و سوم قانون اساسی؛ سیاست های کلی نظام در بخش کشاورزی، آب، منابع طبیعی و محیط زیست؛ قانون تشکیل وزارت جهاد کشاورزی، قانون افزایش بهره وری بخش کشاورزی و منابع طبیعی، قانون برنامه هفتم پیشرفت کشور و سند امنیت غذایی دانش بنیان (مصوب شورای عالی انقلاب فرهنگی)، با پیاده سازی اصول حکمرانی خوب در زنجیره ارزش کشاورزی و غذا، از منابع طبیعی و زیستی و پایه تا سلول مصرف کننده

رئوس اقدامات اصلی:

- ❖ ایجاد تعامل و تعادل بین سه ضلع اصلی حکمرانی زنجیره ارزش کشاورزی و غذا یعنی : بخش خصوصی (تولیدکنندگان و فعالان زنجیره ارزش کشاورزی و غذا) بعنوان ذینفعان و ذینفعان؛ مردم (مصرف کنندگان) بعنوان ذینفعان؛ و سیاستگذار (حاکمیت و دولت) بعنوان ذینقش
- ❖ باور، التزام و عمل به اصول حکمرانی خوب از نگاه علمی و همچنین آموزه های حضرت علی (ع) در نهج البلاغه شامل : شفافیت، حاکمیت قانون، افزایش مشارکت بخش خصوص و مردم، پاسخگویی، مسئولیت پذیری، اثر بخشی و کارایی، برابری و فراگیر بودن، کاهش تعارض منافع از طریق اجماع و وفاق جمعی
- ❖ حرکت در مسیر گفتمان دولت و میثاق دکتر مسعود پزشکیان با ملت شریف ایران
- ❖ باور و اعتقاد راسخ به مسئولیت جمعی دولت و هم افزایی در درون آن و کمک به بخش های دیگر در مواقع لزوم
- ❖ تعامل و هماهنگی کامل با بخش های مرتبط و نزدیک نظیر: آب و انرژی، محیط زیست، بهداشت و سلامت غذا و صنایع وابسته پسین و پیشین و تجارت

- ❖ اولویت بندی امور، برنامه محوری و توجه ویژه به برنامه های کوتاه مدت، میان مدت (برنامه هفتم پیشرفت) و بلندمدت (سند امنیت غذایی دانش بنیان)
- ❖ حل و فصل اختلافات ارضی منابع طبیعی با مستثنیات مردم در اجرای قانون رفع موانع تولید
- ❖ تکمیل سند دار کردن اراضی کشاورزی
- ❖ تکمیل توسعه زنجیره ارزش کشاورزی و غذا
- ❖ ایجاد ثبات و آرامش در بازار نهاده ها و محصولات کشاورزی و غذایی به نظم درآوردن واسطه هایی که به ارزش محصول در طول زنجیره ارزش می افزایند و حذف واسطه های غیر ضرور و افزایش هزینه
- ❖ ارتقای بهره وری کل عوامل تولید کشاورزی از طریق توسعه علم و فناوری در بخش و توسعه تحقیقات تقاضا محور
- ❖ اصلاح، کوچک سازی و چابک سازی ساختار وزارت جهادکشاورزی از طریق تمرکز زدایی و تسهیل فرایندها و چابک سازی با توجه به قانون تشکیل وزارت جهادکشاورزی و برنامه هفتم پیشرفت
- ❖ شایسته گزینی و شایسته سالاری و توجه به تناسب تخصص و تجربه با سمت و پست در انتخاب مدیران ستادی تا مرکز خدمات جهادکشاورزی با رعایت اصل کاهش تعارض منافع و اصول حکمرانی خوب و بهره مندی از تمام ظرفیت کارشناسی و اجرایی داخل مجموعه وزارت جهادکشاورزی در جهت ایجاد همدلی و هم افزایی و تعاملات سازنده درون بخشی در جهت اهداف سازمانی از طریق انتخاب مدیران باتجربه، استفاده از نخبگان درون و برون وزارت جهادکشاورزی (آشنا به بخش کشاورزی و نیازهای آن)
- ❖ توجه ویژه به برنامه ریزی در طول زنجیره ارزش بمنظور تامین ذخایر راهبردی کالاهای اساسی توسط دولت و بخش خصوصی و واگذاری امور تصدی گری زنجیره ارزش به بخش خصوصی و فعالان و صاحبان زنجیره ارزش
- ❖ برنامه ریزی برای توسعه تجارت کشاورزی و غذا از طریق ایجاد تنوع در مبادی و مقاصد وارداتی و صادراتی از طریق توسعه توافقتنامه های تجاری و همکاری های منطقه ای و رفع موانع دست وپاگیر تجارت کشاورزی و غذا

- ❖ توجه به توسعه عمودی بخش کشاورزی و غذا خصوصا کشت های متراکم (گلخانه ای و ...) و عدم توسعه افقی با توجه به محدودیت منابع آب و شرایط اقلیمی
- ❖ هماهنگی تصمیمات مهم قبل از اجرا با رئیس جمهور محترم و هیات وزیران
- ❖ توجه ویژه به بهره برداران و ذینفعان زحمتکش بخش کشاورزی و جلب مشارکت آنها در تصمیم گیری ها و جایگزینی «کشاورز محوری» به جای «کشاورزی محوری»
- ❖ تلاش در جهت تامین منابع مالی لازم بمنظور حصول رشد ۵/۵ درصدی ارزش افزوده بخش کشاورزی در پایان سال برنامه هفتم پیشرفت
- ❖ مبنا قراردادن توسعه کشاورزی روستا پایه با توسعه و پیشرفت پایدار روستایی و عشایری

- اسناد بالادستی حاکم بر تدوین برنامه
۱۹. قانون اساسی
۱۹. چشم انداز جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴ هجری شمسی (۱۳۸۲/۰۸/۱۲)
۲۰. سیاست‌های کلی نظام «کشاورزی» (۱۳۹۱/۰۹/۲۹)
۲۰. سیاست‌های کلی نظام «سلامت» (۱۳۹۳/۰۱/۱۸)
۲۰. سیاست‌های کلی نظام «محیط زیست» (۱۳۹۴/۰۸/۲۶)
۲۰. سیاست‌های کلی نظام «اقتصاد مقاومتی» (۱۳۹۲/۱۱/۲۹)
۲۰. سیاست‌های کلی نظام «اصلاح الگوی مصرف» (۱۳۸۹/۰۴/۱۵)
۲۰. سیاست‌های کلی نظام «جمعیت» (۱۳۹۳/۰۲/۳۰)
۲۰. قانون تشکیل وزارت جهاد کشاورزی (۱۳۷۹/۱۰/۰۶)
۲۰. قانون افزایش بهره‌وری بخش کشاورزی و منابع طبیعی (۱۳۸۹/۵/۱۹)
۲۰. راهبردهای بلندمدت توسعه بخش کشاورزی از منظر آمایش سرزمین (۱۳۹۱/۱۱/۱۶)
۲۰. قانون تمرکز وظایف و اختیارات مربوط به بخش کشاورزی در وزارت جهاد کشاورزی (۱۳۹۱/۱۲/۱۲)
۲۰. سیاست‌های کلی برنامه هفتم با اولویت پیشرفت اقتصادی توأم با عدالت (موارد مرتبط با کشاورزی) (۱۴۰۱/۰۶/۲۱)
۲۱. سند امنیت غذایی دانش بنیان مصوب شورای عالی انقلاب فرهنگی (۱۴۰۲)

بر این اساس نقش‌های اصلی وزارت جهاد کشاورزی در سیاست‌گذاری دولت تدوین و اجرای سیاست‌های امنیت غذایی، تنظیم بازار محصولات کشاورزی، سیاست‌های حمایتی از کشاورزان، مدیریت منابع طبیعی و اراضی کشاورزی، سرمایه‌گذاری و توسعه زیرساخت‌ها، ترویج کشاورزی پایداری و ... می‌باشد.

آیا تمامی مداخله های دولت در بخش کشاورزی جنبه حمایتی دارد؟

خیر، تمامی مداخلات دولت در بخش کشاورزی الزاماً جنبه حمایتی ندارند.

مداخلات دولت می توانند انواع مختلفی داشته باشند برخی حمایتی، برخی تنظیمی، و برخی حتی محدودکننده یا بازتوزیعی.

نوع مداخله

هدف

نمونه

مداخلات حمایتی

تقویت تولید، کاهش ریسک، حمایت از درآمد کشاورزان...

یارانه نهاده ها، خرید تضمینی، بیمه محصولات کشاورزی، تسهیلات ترجیحی

مداخلات تنظیمی

تنظیم بازار، کنترل کیفیت، جلوگیری از انحصار

کنترل قیمت ها و سیاست های تنظیم بازار، صدور مجوزهای واردات و صادرات، تعیین استانداردهای تولید و بسته بندی

مداخلات بازتوزیعی

کاهش نابرابری و تاکید بر عدالت اجتماعی

توزیع سبد غذایی به اقشار محروم

مداخلات محدود کننده یا کنترلی

حفظ منابع طبیعی، کنترل رفتارهای پرریسک

ممنوعیت کشت محصولات پرمصرف آب در مناطق خشک محدودیت در استفاده از سموم خاص کنترل بهره برداری از منابع آب زیرزمینی

دلایل کلیدی حمایت از بخش کشاورزی

تأمین امنیت غذایی (پایه امنیت غذایی)

کشاورزی ستون اصلی تولید غذاست. دولت‌ها برای جلوگیری از وابستگی به واردات و مقابله با بحران‌های غذایی، از تولید داخلی حمایت می‌کنند.

کاهش فقر و اشتغال‌زایی در مناطق روستایی

کشاورزی منبع اصلی درآمد برای میلیون‌ها خانوار روستایی است. حمایت دولت باعث حفظ اشتغال و کاهش مهاجرت از روستاها به شهرها می‌شود.

اهمیت فرهنگی و اجتماعی

حفظ جوامع روستایی، سنت‌های بومی و نظام‌های غذاهای محلی

نوآوری و تاب‌آوری

سرمایه‌گذاری در کشاورزی و توسعه زیرساخت‌های فنی

تنظیم بازار و تثبیت قیمت‌ها

دولت با خرید تضمینی، کنترل واردات و تنظیم بازار، از نوسانات شدید قیمت جلوگیری می‌کند و درآمد کشاورزان را پایدارتر می‌سازد

حفاظت از منابع طبیعی و محیط زیست

کشاورزی می‌تواند هم آسیب‌زا و هم به نوعی ترمیم‌کننده محیط زیست باشد.

رشد اقتصادی فراگیر مبتنی بر تولیدات کشاورزی (مواد پایه و اولیه)

رونق بازارهای محلی، تقویت صنایع وابسته و افزایش تجارت

آیا حمایت از بخش کشاورزی مفهومی فراتر از یارانه دارد؟

تفاوت میان یارانه کشاورزی و حمایت کشاورزی در واقع تفاوت میان یک ابزار خاص و یک مفهوم گسترده‌تر در سیاست‌گذاری است. هر یارانه کشاورزی نوعی حمایت محسوب می‌شود، اما همه حمایت‌های کشاورزی الزاماً یارانه نیستند.

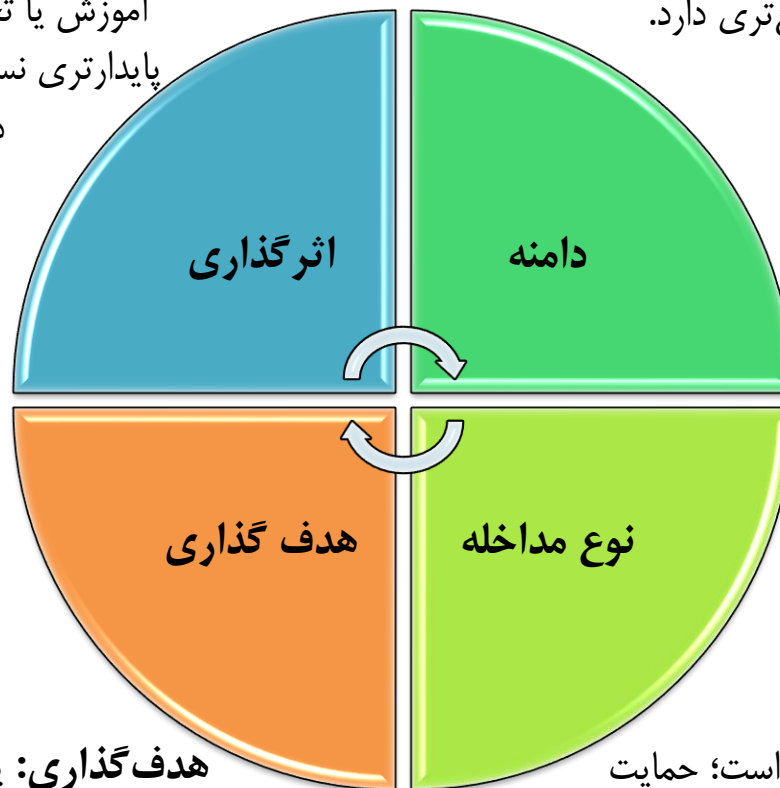
مفهوم	تعریف	نمونه
یارانه کشاورزی	پرداخت مستقیم یا غیرمستقیم دولت برای کاهش هزینه تولید یا افزایش درآمد کشاورز	یارانه کود، بذر، سوخت، خرید تضمینی، وام با بهره پایین
حمایت کشاورزی	مجموعه‌ای از سیاست‌ها و اقدامات دولت برای تقویت بخش کشاورزی	شامل یارانه‌ها، بیمه محصولات، آموزش، زیرساخت، تنظیم بازار، تحقیق و توسعه

تفاوت های کلیدی یارانه و حمایت

دامنه: یارانه فقط یکی از ابزارهای حمایت است؛
حمایت کشاورزی دامنه وسیع تری دارد.

اثرگذاری: حمایت های غیرمالی (مثل آموزش یا تحقیق) ممکن است اثر پایداری نسبت به یارانه های نقدی داشته باشند

نوع مداخله: یارانه معمولاً مالی است؛ حمایت می تواند فنی، آموزشی، قانونی یا ساختاری باشد.

هدف گذاری: یارانه ها اغلب کوتاه مدت و برای جبران هزینه ها هستند؛ حمایت ها می توانند بلندمدت و توسعه محور باشند.

سیاست‌های حمایتی در بخش کشاورزی طیف گسترده‌ای از مداخلات را در برمی‌گیرد و به دو دسته کلی **سیاست‌های حمایتی قیمتی و غیرقیمتی** تقسیم می‌شود.

❖ **در سیاست‌ها و ابزارهای قیمتی**، متغیر سیاستی هدفشان، حمایت از قیمت دریافتی تولیدکننده برای محصول تولیدی و یا قیمت پرداختی برای نهاده‌های تولیدی است: قیمت تضمینی، قیمت اعتباری، قیمت هدف، پرداخت جبرانی، یارانه غیرمستقیم نهاده‌ها، یارانه صادراتی، اقدام مرزی چون وضع تعرفه‌ها، وضع سهمیه‌های تعرفه‌ای.

❖ **در سیاست‌های غیرقیمتی**، متغیرهای هدف، درآمد، میزان تولید، میزان مصرف نهاده و یا عواملی است که به طور غیرمستقیم بر قیمت دریافتی توسط تولیدکننده برای محصول و یا قیمت پرداختی برای نهاده تأثیر می‌گذارد: پرداخت‌های مستقیم، حمایت از تغییر الگوی کشت و الگوی تولید، انواع بیمه (عملکرد، درآمد، شاخص آب و هوایی)، حمایت‌های بازار و بازاریابی، سرمایه‌گذاری در نظام دانش، نوآوری و تحقیقات کشاورزی، سرمایه‌گذاری در ترویج کشاورزی، سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌های کشاورزی و ایجاد و توسعه بازارهای بورس کالاهای کشاورزی...

ابزارهای حمایت از بخش کشاورزی

نوع ابزار	مفهوم	مثال
پرداخت‌های مستقیم	انتقال مالی به کشاورزان بر اساس سطح زمین یا میزان تولید	خرید تضمینی گندم بر اساس تولید
پرداخت‌های زیست‌محیطی	مشوق‌هایی برای روش‌های کشاورزی دوستدار محیط زیست	تناوب کشت، حفظ مراتع دائمی
حمایت قیمتی	تعیین قیمت‌های تضمینی یا خرید دولتی برای تثبیت بازار	خرید تضمینی، قیمت حمایتی
یارانه نهاده‌ها	کاهش هزینه‌های بذر، کود، سوخت و سایر نهاده‌ها	یارانه کود، یارانه سوخت
بیمه محصولات کشاورزی	محافظت در برابر خسارات ناشی از آب‌وهوا، آفات یا نوسانات بازار	طرح‌های بیمه دولتی-خصوصی
مشوق‌های صادراتی	حمایت از صادرات محصولات کشاورزی	معافیت مالیاتی، یارانه حمل‌ونقل
سرمایه‌گذاری زیرساختی	تأمین مالی برای آبیاری، انبارداری، جاده‌ها و دسترسی به بازار	جاده‌های روستایی و توسعه روش‌های نوین آبیاری
خدمات ترویجی و آموزشی	آموزش و مشاوره به کشاورزان	واحدهای استانی ترویج و آموزش، بهره‌گیری ازدانش و آموزش کشاورزان پیشرو
کمک‌هزینه تحقیق و نوآوری	تأمین مالی برای تحقیق و توسعه کشاورزی و پذیرش فناوری‌های نوین	ابزارهای هوشمند، محصولات مقاوم به اقلیم
حمایت از کشاورزان جوان	برنامه‌های ویژه برای جذب و حفظ جوانان در کشاورزی	کمک‌هزینه راه‌اندازی، برنامه‌های دسترسی به زمین

هدف اصلی در حمایت از بخش کشاورزی

حمایت جامع با تنوع ابزارها از تولیدکننده

حمایت هدفمند از مصرف کننده

شیوه حمایتی مطلوب بر اساس تجربیات جهانی چیست؟

❖ ارایه یک سبد حمایتی برای هر محصول.

❖ سبد حمایت مجموعه‌ای از ابزارهای حمایتی متشکل از ابزارهای حمایت از قیمت دریافتی برای محصول (پرداختی برای نهاده‌ها) توسط تولیدکننده، ابزارهای حمایت غیرقیمتی و حمایت هدفمند از مصرف‌کننده متناسب با ساختار تولید، بازار و مصرف هر محصول.

❖ سبد حمایتی کل زنجیره ارزش (از پیش از تولید تا سفره) را پوشش می‌دهد.

❖ هدف غائی تمام سیاست‌ها، افزایش بهره‌وری کل عوامل تولید (فنی و اقتصادی) با رعایت پایداری منابع پایه (آب و خاک) که منجر به کاهش هزینه تولید و انتقال حمایت به مصرف‌کننده از طریق افزایش کیفیت محصول و کاهش قیمت تمام شده می‌شود.

❖ حمایت از تشکلهای غیردولتی و اجرای سیاست‌های حمایتی با کمک آنها.

بخش کشاورزی هم در کشورهای درحال توسعه و هم در کشورهای توسعه یافته حمایت می‌شود با این تفاوت که

(۱) در کشورهای توسعه یافته ابزارهای مالی آزادی عمل بیشتری در اتخاذ و اجرای انواع سیاست‌های حمایتی دارند اما در کشورهای درحال توسعه، سیاست‌های حمایتی از انسجام، تداوم و تنوع کافی برای حمایت از بخش کشاورزی برخوردار نیستند و حتی در برخی موارد از این بخش به طور ضمنی مالیات گرفته می‌شود.

(۲) تفاوت عمده دیگر در سهم یارانه‌های مصرفی از کل یارانه‌ها می‌باشد که در کشورهای درحال توسعه سهم بیشتری را به خود اختصاص داده است، در حالی که در اغلب کشورهای توسعه یافته، منابع حمایت از تولیدکنندگان از مصرف‌کنندگان و مالیات‌دهندگان بدست می‌آید.

(۳) همچنین در بین سیاست‌های حمایتی از تولیدکنندگان، کشورهای در حال توسعه، عمدتاً از یارانه‌های نهاده‌ای از قبیل کود شیمیایی، سموم و ... استفاده می‌کنند. مجموعه‌ی سیاست‌های کشاورزی را در کشورهای رو به توسعه، به هشت نوع سیاست؛ قیمت، بازاررسانی، نهاده‌ها، اعتبارات، مکانیزاسیون، اصلاحات ارضی، تحقیقات و آبیاری، تقسیم می‌کنند.

حمایت از بخش کشاورزی، نیاز به هزینه‌های نسبتاً سنگین دارد که بخشی از آن را **مصرف کنندگان داخلی** این محصولات و **بخشی را دولت** برعهده می‌گیرد. بنابراین، بحث حمایت در کشورهایی می‌تواند به طور جدی مطرح باشد که **اولاً** مصرف کنندگان شهری، از نظر قدرت خرید، توانایی پرداخت مالیات ناشی از حمایت را دارا باشند، **ثانیاً** دولت در اولویت‌های مختلفی که در توسعه‌ی صنعتی دارد، توان پرداخت هزینه‌ی حمایت از بخش کشاورزی را داشته باشد. بنابراین تحلیل، حمایت کنندگان اصلی محصولات کشاورزی، کشورهای صنعتی به ویژه کشورهای صنعتی صادرکننده‌ی محصولات کشاورزی، برخی از کشورهای تازه صنعتی شده و کشورهای دارای درآمدهای بالای نفتی هستند.

گرچه در کشورهای در حال توسعه، برخی از حمایت‌ها مانند پرداخت یارانه به نهاده‌ها و قیمت‌های تضمینی وجود دارد، اما سیاست‌های کلان اقتصادی، اغلب به نحوی طراحی می‌شود که این حمایت‌ها خنثی و عملاً از بخش کشاورزی مالیات نیز دریافت می‌شود.

واقعیت ناگوار، از رویا بهتر است.

دستاوردهای بزرگ حاصل یک رشته
تصمیم های درست است به شرطی که
خوب اجرا شوند.

اگر در راه شناخت موقعیت واقعی و
کنونی خود صادقانه تلاش کنیم معمولا
تصمیم های درست خود به خود پدیدار
می شوند.

جیم کالینز

آگاهی هدیه کنیم

روش تحلیل اقتصادی سیاست‌های حمایتی کشاورزی

روش‌های اندازه‌گیری حمایت از بخش کشاورزی و غذا

که با هدف اندازه‌گیری انحراف‌های سیاست‌های حمایتی و تجاری از طریق
سنجش تأثیرات حمایت بر متغیرهای اقتصادی به صورت کمی به کار می‌روند.

یا مبتنی بر مقیاس شکاف قیمت

یا مبتنی بر مقیاس شکاف درآمد

۱- ماتریس تحلیل سیاستی (PAM) Policy Analysis Matrix

۲- معیار کلی حمایت (AMS) Aggregate Measure of Support

سازمان تجارت جهانی (WTO)

۳- برآورد حمایت کل (TSE) Total Support Estimate
سازمان همکاری‌های اقتصادی و توسعه (OECD)

الف) برآورد حمایت تولیدکننده (PSE) Producer Support Estimate

ب) برآورد حمایت مصرف‌کننده (CSE) Consumer Support Estimate

پ) برآورد حمایت خدمات عمومی

General Services Support Estimate (GSSE)

۱- ماتریس تحلیل سیاستی (PAM) Policy Analysis Matrix

این شاخص سه ابزار اندازه‌گیری کارایی مصرف نهاده در فرآیند تولید، اندازه‌گیری درجه‌ی دخالت دولت در امر تولید و محاسبه مزیت نسبی را در اختیار قرار می‌دهد.

کاربرد	تعریف	شاخص
بررسی سودآوری در شرایط فعلی	درآمد واقعی تولیدکننده در بازار داخلی	درآمد خصوصی (بازاری)
شامل نهاده‌ها، نیروی کار، آب، سوخت	هزینه‌های واقعی تولیدکننده با قیمت‌های داخلی	هزینه خصوصی (بازاری)
نشان‌دهنده سود یا زیان تولیدکننده	تفاوت درآمد و هزینه خصوصی	سود خصوصی (بازاری)
ارزیابی مزیت نسبی واقعی محصول	درآمد فرضی با قیمت‌های جهانی (بدون دخالت دولت)	درآمد اجتماعی
بررسی کارایی اقتصادی تولید	هزینه تولید با قیمت‌های جهانی نهاده‌ها	هزینه اجتماعی
نشان‌دهنده سودآوری ملی و تخصیص بهینه منابع	تفاوت درآمد و هزینه اجتماعی	سود اجتماعی

خروجی ماتریس تحلیل سیاستی و نوع تفسیر

آیا استفاده از منابع داخلی برای تولید یک محصول از نظر اقتصادی به صرفه است یا خیر؟

تفسیر	مفهوم	شاخص
اگر < 1 باشد، یعنی حمایت قیمتی وجود دارد	نسبت قیمت داخلی به قیمت جهانی محصول	NPC (Nominal Protection Coefficient)
اگر < 1 باشد، یعنی سیاست‌ها سود تولیدکننده را افزایش داده‌اند	نسبت سود بازاری به سود اجتماعی	EPC (Effective Protection Coefficient)
اگر > 1 باشد، تولید مزیت نسبی دارد (منابع داخلی به درستی تخصیص یافته اند)	هزینه منابع داخلی نسبت به ارزش افزوده جهانی	DRC (Domestic Resource Cost)
اگر > 1 باشد، تولید از نظر اجتماعی سودآور است	نسبت هزینه اجتماعی به درآمد اجتماعی	SCB (Social Cost-Benefit Ratio)

اگر کشاورز محصولی مثل زعفران تولید کند و اون رو با قیمت جهانی بفروشه، و نهاده‌ها (مثل کود، بذر، ماشین‌آلات) رو هم با قیمت جهانی تهیه کند، چقدر سود واقعی برای کشور ایجاد می‌شود؟

۲- معیار کلی حمایت (AMS) Aggregate Measure of Support

یکی از مفاهیم کلیدی در چارچوب سازمان تجارت جهانی محسوب می شود.

پیرو موافقت نامه دور اروگوئه (Uruguay Round Agreement on Agriculture (URAA) به عنوان نقطه عطفی در تاریخ تجارت جهانی و شکل گیری سازمان WTO حول سه محور در راستای آزادسازی تجارت تصمیم سازی شد:

۱- بهبود دسترسی به بازار (Market Access) از طریق کاهش تعرفه ها و بهره گیری از موانع تعرفه ای در قالب تعرفه

۲- رقابت در صادرات (Export Competition) با هدف منصفانه تر شدن رقابت در بازارهای جهانی از طریق کاهش یارانه های صادراتی هم به لحاظ حجمی و هم به لحاظ ارزشی

۳- کاهش حمایت های داخلی (Domestic Support) از طریق کاهش میزان

حمایت های داخلی که باعث تحریف تجارت می شود

الف – جعبه کهربائی یا زرد (Amber Box):

دارای اثر انحرافی بر بازار
مانند حمایت های قیمتی

ب – جعبه آبی (Blue box):

دارای اثر انحرافی کمتر نسبت به جعبه ی زرد و مشروط به کاهش
پرداخت ها بر اساس سهمیه تولید ، پرداختها بابت نهاده ها

ج – جعبه سبز (Green Box):

حمایتهای مجاز
مانند آموزش، تحقیق، و زیرساخت ها که محدودیتی ندارند.

اجزای اصلی معیار کلی حمایت

Applied Price

قیمتی که تولید کننده واقعاً دریافت کرده است (شامل یارانه‌ها یا حمایت‌های دولتی)

External Reference Price

قیمت مرجع : قیمتی که در بازار جهانی یا در دوره پایه برای آن محصول وجود داشته است.

مقدار تولید

حجم تولید محصول در سال مورد نظر.

که در آنها:

TAMS: مجموع معیار کلی حمایت

AMS_i : معیار کلی حمایت مربوط به محصول i

EM : معادل معیار کلی حمایت غیر متناسب به محصول خاص

i : قیمت داخلی محصول P_{id}

P_{iw} : قیمت جهانی محصول

r_{jw} : قیمت جهانی نهاده j

r_{jd} : قیمت داخلی نهاده j

e : نرخ ارز

Q_i : مقدار محصول i مشمول قیمت حمایتی

q_j : مقدار نهاده j مشمول دریافت نهاده

S_{ij} : مقدار یارانه پرداختی به نهاده j منسوب به محصول i

$$TAMS = \sum_{i=1}^n AMS_i + \sum_{k=1}^k EMS_k$$

If: $AMS_i > 5\%$ or 10%

$$AMS_i = (P_{id} - P_{iw}e)Q_i + \sum_{j=1}^m S_{ij}$$

$$S_j = (r_{jw}e - r_{jd})q_j$$

$$AMS_i = (P_{id} - P_{iw}e)Q_i + \sum_{j=1}^m (r_{jw}e - r_{jd})q_j$$

محدودیت های معیار کلی حمایت در خصوص انعکاس میزان حمایت

تمرکز بر حمایت های قیمتی و قابل اندازه گیری

فقط حمایت هایی را در نظر می گیرد که به صورت مستقیم و قابل محاسبه هستند (مثل یارانه های قیمتی).
حمایت های غیرمستقیم یا ساختاری (مثل آموزش، تحقیق، زیرساخت) در جعبه سبز قرار می گیرند و لحاظ نمی شوند، حتی اگر تأثیر زیادی داشته باشند.

عدم انعکاس کامل اثرات اقتصادی حمایت ها

فقط به مقدار حمایت مالی توجه دارد، نه به اثرات واقعی آن بر تولید، بهره وری یا رقابت پذیری. ممکن است
حمایت اندکی باعث رشد چشمگیر تولید شود، اما در AMS کم اهمیت جلوه کند.

برآورد حمایت کل از بخش کشاورزی

(Total Support Estimate(TSE))

برآورد حمایت از تولیدکننده کشاورزی

(Producer Support Estimate (PSE))

برآورد حمایت از خدمات عمومی بخش کشاورزی

(General Services Support Estimate (GSSE))

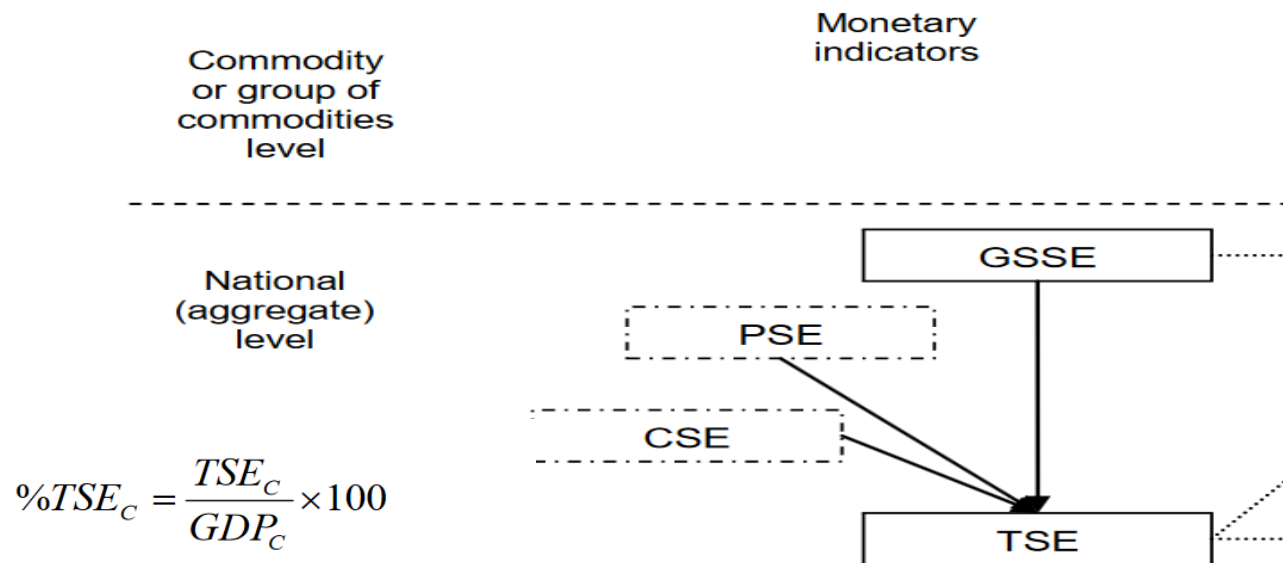
برآورد حمایت از مصرف‌کننده کشاورزی

(Consumer Support Estimate (CSE))

برآورد حمایت کل از بخش کشاورزی

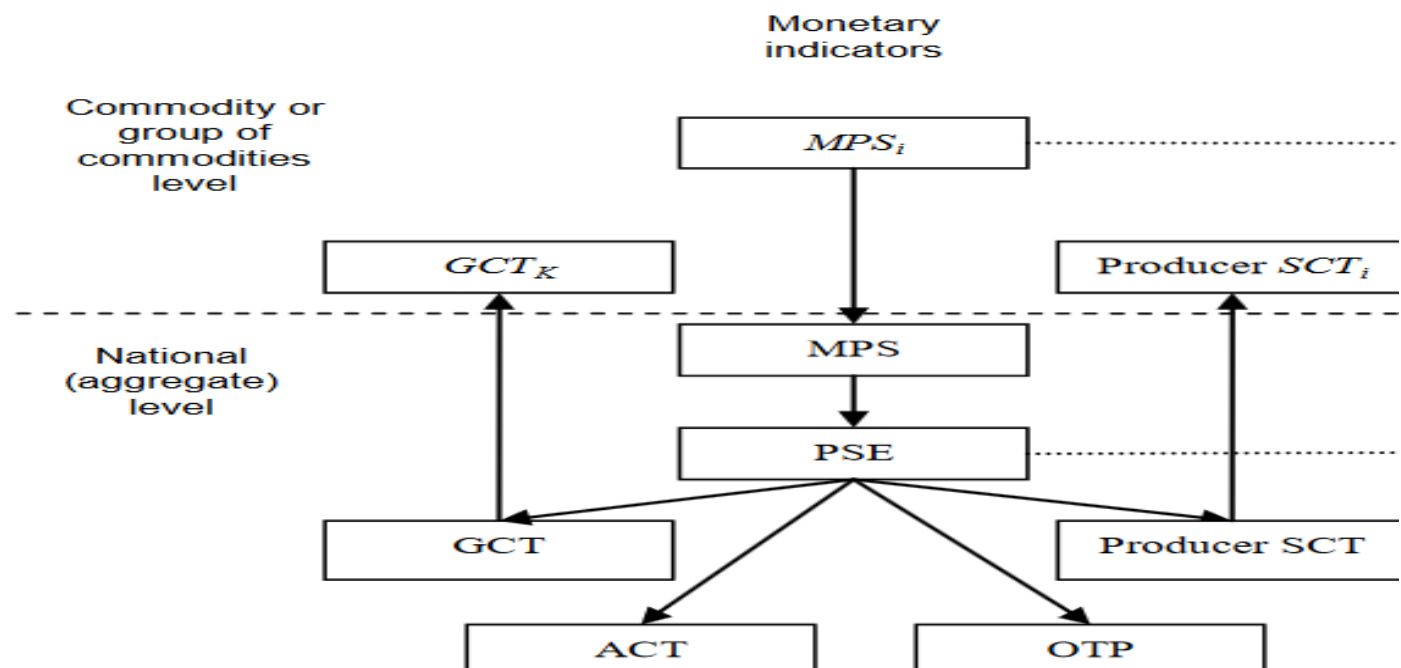
ارزش ناخالص پولی کلیه پرداخت‌ها از سوی مصرف‌کنندگان و مالیات‌دهندگان به منظور حمایت از بخش کشاورزی و خالص حمایت‌های بودجه‌ای دولت در بخش کشاورزی است. به عبارت دیگر برآورد حمایت کل شامل کلیه پرداخت‌های انتقالی به بخش کشاورزی است.

کل پولی که جامعه برای حمایت از بخش کشاورزی پرداخت می‌کند چه از طریق قیمت‌های بالا چه از طریق بودجه دولت

برآورد حمایت از تولیدکننده بخش کشاورزی

برآورد حمایت از تولیدکنندگان بخش کشاورزی شامل حمایت‌های درآمدی مستقیم و غیرمستقیمی است که همه ساله توسط دولت در ارتباط با تولیدکنندگان بخش کشاورزی انجام می‌پذیرد و برحسب واحد پولی یا به صورت درصدی بیان میشود. این شاخص از دو بخش حمایت از قیمت بازار و پرداخت‌های بودجه‌ای تشکیل شده است.

برآورد حمایت از تولیدکننده

:(Producer Support Estimate)

1- حمایت از قیمت بازار (MPS)

۲- پرداخت‌های بودجه‌ای (Budget Payment)

۱-۲- پرداخت براساس محصول محدود شده و محدود نشده

۲-۲- پرداخت براساس سطح زیر کشت یا تعداد دام

هدف: حفظ فعالیت کشاورزی یا دامداری، نه الزاماً افزایش تولید

۳-۲- پرداخت براساس مشارکت در برنامه‌های کشاورزی

هدف: نوعی تشویق برای مشارکت در سیاست‌های بلندمدت و زیست‌محیطی

۴-۲- پرداخت براساس مصرف نهاده‌های ثابت و متغیر

هدف: کاهش هزینه‌های تولید برای کشاورز

۵-۲- پرداخت براساس نهاده‌های محدود شده

برای کنترل مصرف نهاده‌های حساس یا خطرناک

۶-۲- پرداخت براساس درآمد مزرعه یا واحد تولیدی

اگر درآمد کشاورز از حدی پایین‌تر باشد، دولت کمک مالی می‌کند

هدف: جبران نوسانات بازار یا بحران‌های اقتصادی

۷-۲- سایر پرداخت‌ها در سطح ملی یا غیر ملی

این‌ها معمولاً از طریق بودجه‌های ملی یا همکاری با نهادهای بین‌المللی انجام می‌شوند.

وقتی این شاخص به صورت درصدی تحت عنوان ”شاخص حمایت درصدی تولیدکنندگان بخش کشاورزی“ (نسبت دریافتی تولیدکنندگان بخش کشاورزی از دولت به کل دریافتی‌های ناخالص ناشی از تولید کالاهای کشاورزی) بیان می‌شود، نشان می‌دهد که چند درصد از دریافتی‌های تولیدکنندگان بخش کشاورزی ناشی از سیاستهای حمایتی دولت بوده است

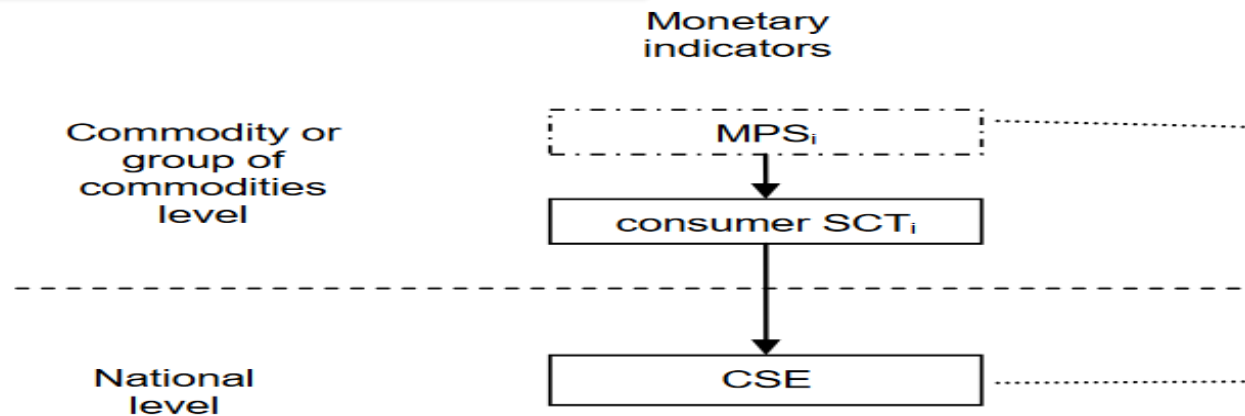
$$\%PSE_c = \frac{PSE_c}{GFR_c} \times 100 = \frac{PSE_c}{VP_c + BOT_c} \times 100$$

برآورد حمایت از مصرف کننده کشاورزی

برآورد حمایت از مصرف کنندگان کالاهای کشاورزی شاخصی از ارزش پولی انتقال ها از تولیدکنندگان بخش کشاورزی و مالیات دهندگان به مصرف کنندگان کالاهای کشاورزی در یک زمان معین است. بنابراین همه سیاستهای حمایت از قیمت بازار محصولات کشاورزی که موجب اختلاف بین قیمت داخلی وجهانی این محصولات می شود و قیمت مصرف کننده را تغییر می دهد، در بر می گیرد. علاوه بر این، یارانه های مصرفی که دولت در جبران مالیات تحمیل شده بر مصرف کنندگان در اثر تغییر قیمت کالاهای

کشاورزی میپردازد، در این شاخص وارد می شود.

حمایت قیمتی از کالا MPS_i =
 اختلاف قیمت پرداختی مصرف کننده با قیمت جهانی (که با نرخ ارز به پول داخلی
 تبدیل شده) ضربدر میزان مصرف کالا

شاخص حمایت درصدی مصرف کننده ، به عنوان درصدی از ارزش کل هزینه های مصرفی مصرف کنندگان کالاهای کشاورزی است که در قیمت تولیدکننده از آنها ارزش گذاری شده است. این شاخص علاوه بر انتقال های قیمتی از تولیدکنندگان به مصرف کنندگان (حمایت قیمتی) شامل حمایت های بودجه ای دولت نیز میشود.

$$\%CSE_c = \frac{CSE_c}{VC_c - TCT_c} \times 100$$

where: VC_c – value of consumption in country C

برآورد حمایت از خدمات عمومی بخش کشاورزی

معیاری است که ارزش پولی ناخالص سالیانه اختصاص یافته به خدمات عمومی را در بخش کشاورزی اندازه‌گیری می‌کند.

اگر برآورد حمایت از خدمات عمومی به صورت درصد بیان شود، نشان‌دهنده اهمیت حمایت از طریق خدمات عمومی از کل حمایت بخش کشاورزی است. حمایت از طریق خدمات عمومی شامل تحقیق و توسعه، مدارس کشاورزی، خدمات بازرسی و کنترل قرنطینه‌ای، زیرساخت‌های کشاورزی (بازاریابی و ارتقای بازار، ذخیره‌سازی عمومی است.

$$\%GSSE_c = \frac{GSSE_c}{TSE_c} \times 100$$

چرا شاخص OECD?

- ✓ شاخص ماتریس تحلیل سیاستی حمایت از مصرف‌کنندگان را اندازه‌گیری نمی‌کند.
- ✓ معیار سازمان تجارت جهانی فقط حمایت‌های غیر مجاز را اندازه‌گیری می‌کند که باید کاهش یابند. (بطور مثال تحقیق و ترویج و را در نظر نمی‌گیرد)
- ✓ برآورد حمایت از تولیدکننده شامل همه انتقال‌ها به تولیدکنندگان می‌شود. در حالی که معیار کلی حمایت فقط انتقال‌های ناشی از سیاست‌های داخلی را که آثار تجاری و تولیدی بزرگی دارند شامل می‌شوند.
- ✓ در معیار کلی حمایت از قیمت بازار بر اساس تفاوت قیمت‌های تثبیت شده توسط سیاست‌گذار و قیمت‌های جهانی محاسبه می‌شود. در حالیکه شاخص OECD قیمت واقعی دریافتی تولیدکننده را در نظر می‌گیرد.
- ✓ شاخص‌های OECD به نوعی شاخص‌های اسمی‌اند. مزیت شاخص‌های اسمی نسبت به شاخص‌های موثر داده‌های کمتری نیاز دارند و بنابراین برای ارزیابی سیاست‌های سالانه کاربرد بیشتری دارند.
- ✓ به طور کلی شاخص‌های ارایه شده توسط OECD گذشته از ساده بودن برای ارزیابی سیاست‌های سالانه جامع و کامل نیز هستند. به طوری که برآورد حمایت از تولیدکننده افزون بر حمایت‌های قیمتی حمایت‌های بودجه‌ای را نیز وارد می‌کند. همچنین هزینه‌های مربوط به حمل و نقل و دیگر هزینه‌ها را که در کشورهای در حال توسعه مقادیر بزرگی اند در تعدیل قیمت‌های سرمرز مورد توجه قرار می‌دهد.

نکته با محاسبه این شاخص ها به دنبال چه چیزی هستیم؟

دولت چقدر واقعاً از کشاورزی حمایت کرده

این حمایت‌ها از کجا تأمین شده

آیا این حمایت‌ها باعث تحریف بازار شده یا نه

جریان پولی و هدف ؟

(۱) جامعه

مصرف کنندگان: با پرداخت قیمت بالاتر برای محصولات، به طور غیرمستقیم از کشاورزی حمایت می کنند.

مالیات دهندگان: از طریق بودجه عمومی دولت، حمایت های مستقیم و غیرمستقیم را تأمین می کنند.

(۲) تامین کنندگان منابع مالی حمایت

حمایت از تولیدکننده کشاورزی: حمایت هایی مثل یارانه قیمت، پرداخت نقدی، خرید تضمینی

(هدف افزایش درآمد کشاورزان)

حمایت از خدمات عمومی: سرمایه گذاری در زیرساخت، آموزش، تحقیق، خدمات مشاوره ای.

(هدف ارتقا بخش کشاورزی)

حمایت از مصرف کننده: تأثیر سیاست ها بر قیمت هایی که مصرف کننده می پردازد.

خروجی: تقویت درآمد کشاورزان، افزایش تولید، توسعه پایدار کشاورزی.

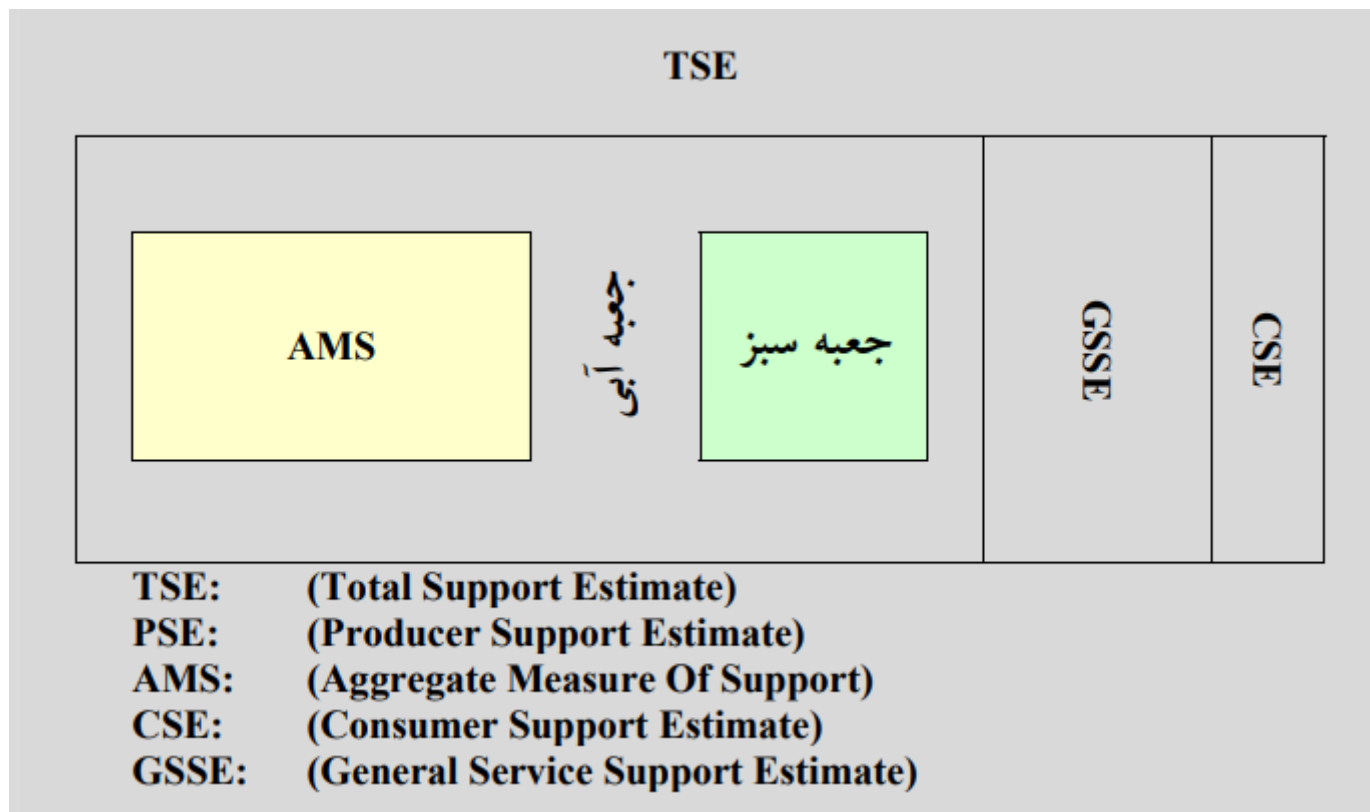

نکته در خصوص بهره‌گیری از شاخص های OECD

شاخص‌های OECD ابزارهای مفیدی برای تحلیل سیاست‌های حمایتی هستند، اما برای استفاده در کشورهای غیرعضو یا در حال توسعه، نیاز به بومی‌سازی، اصلاح روش‌شناسی و تکمیل داده‌ها دارند تا بتوانند واقعیت‌های کشاورزی را بهتر منعکس کنند.

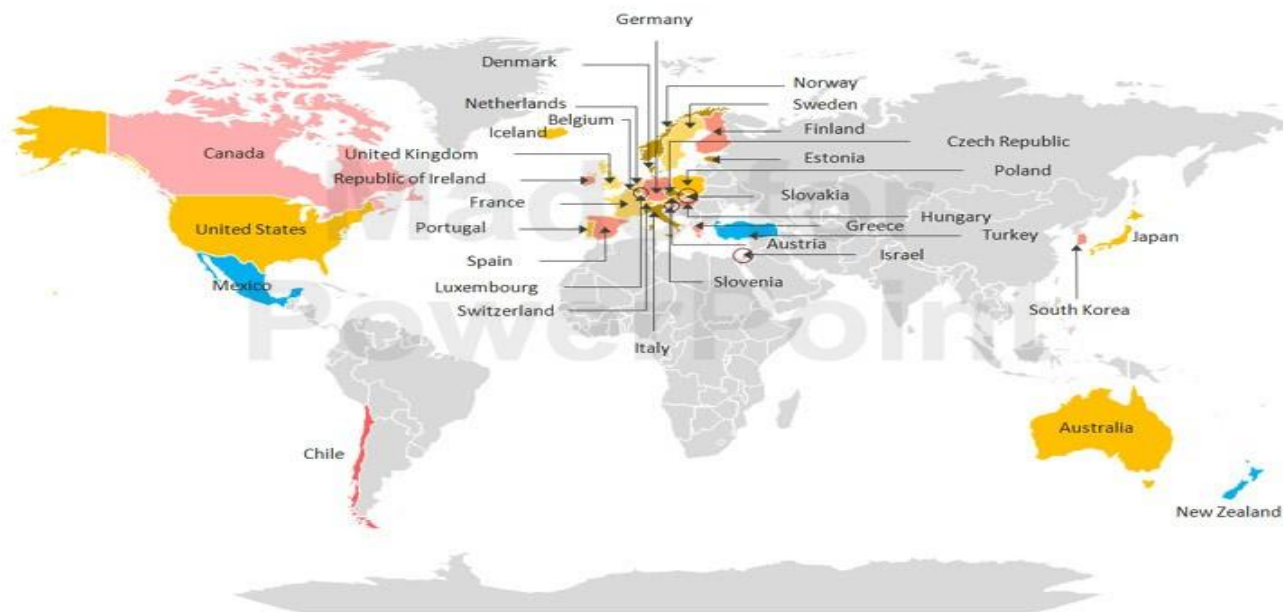
ارتباط بین معیار کلی حمایت سازمان تجارت جهانی و حمایت کل سازمان توسعه و همکاری های اقتصادی

بررسی شاخص‌های حمایت از بخش کشاورزی در کشورهای OECD ۳۸ کشور + ۵ کشور اروپایی غیر عضو + ۱۱ اقتصاد نوظهور و در حال توسعه

OECD Countries

شاخص های درصدی برگرفته از برآوردهای اصلی حمایت کل بخش کشاورزی

نحوه تفسیر	فرمول	شرح	عنوان		
			معادل فارسی	معادل لاتین	مخفف
+ > حمایت از بخش - < عدم حمایت	$TSE = PSE + CSE + GSSE$	کلیه پرداخت های انتقالی به بخش کشاورزی	برآورد کل حمایت	Total Support Estimate	%TSE
+ > حمایت از تولیدکننده - < عدم حمایت	$PSE = MPS + BP$	حمایت های درآمدی مستقیم و غیرمستقیم از تولیدکنندگان	برآورد حمایت از تولیدکننده	Producer Support Estimate	%PSE
+ > حمایت قیمتی - < عدم حمایت قیمتی	$MPD = PP - RP$ $MPS = MPD * QP$	انتقالی ناخالص سالیانه در نتیجه سیاست های قیمتی به تولیدکنندگان	حمایت قیمتی بازار	Market Price Support	MPS
همیشه مثبت	DATA	سایر پرداختهای انتقالی ناخالص سالیانه به تولیدکنندگان	پرداخت های بودجه ای	Budget Payments	BP
+ > حمایت از مصرف کننده - < عدم حمایت	$CSE = TCT - (TPC + OTC)$	ارزش پولی انتقالی ناخالص سالیانه به مصرف کنندگان	برآورد حمایت از مصرف کننده	Consumer Support Estimate	CSE
همیشه مثبت	DATA	پرداخت های انتقالی به مصرف کنندگان از مالیات پردازان		Transfers to Consumer from Taxpayers	TCT
-	If $QC > QP$ then $MPD * QP$ otherwise $MPD * QC$	پرداخت های انتقالی به تولیدکنندگان از مصرف کنندگان		Transfers to Producers from Consumers	TPC
-	If $QC > QP$ then $MPD * (QC - QP)$ otherwise 0	سایر پرداخت های انتقالی از مصرف کنندگان		Other Transfers from Consumers	OTC
همیشه مثبت	DATA	ارزش پولی ناخالص سالیانه خدمات عمومی	برآورد حمایت از خدمات عمومی	General Services Support Estimate	GSSE

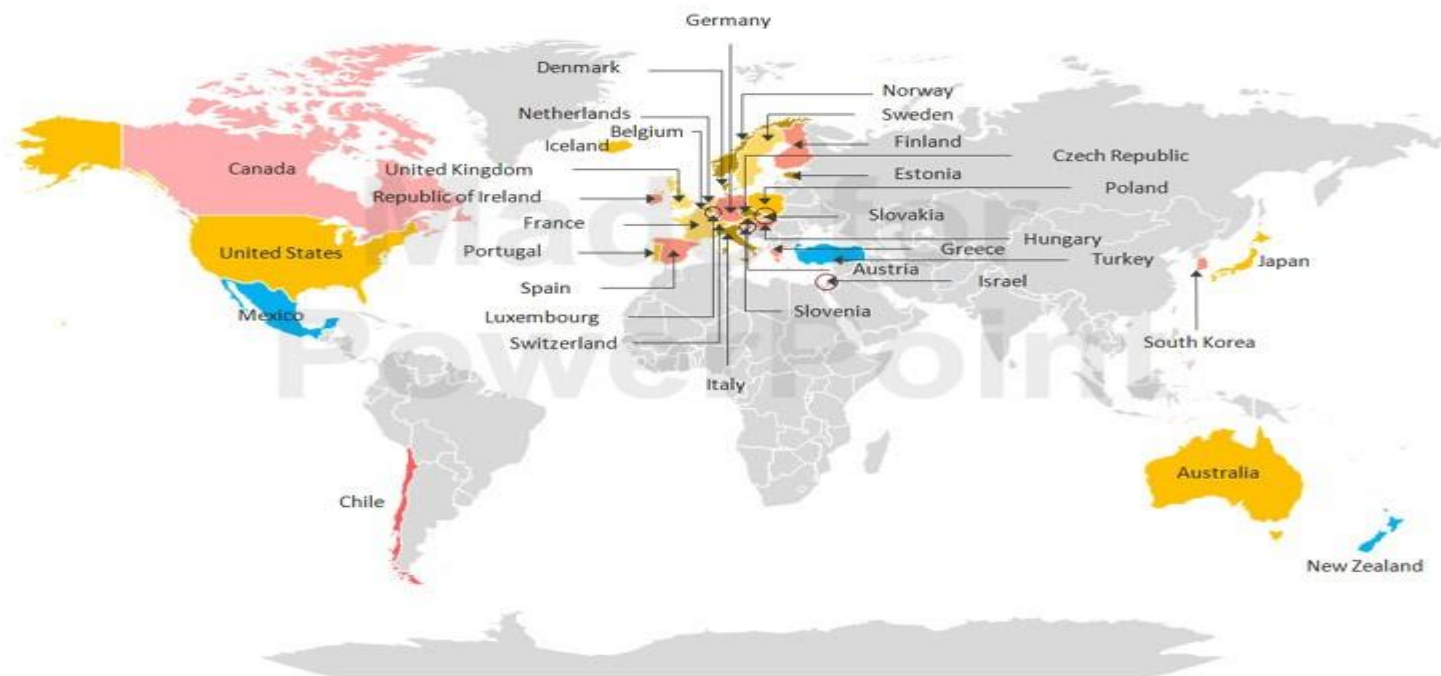
سیاست ها و میزان حمایت از محصولات کشاورزی و غذا در کشورهای عضو سازمان توسعه و همکاری های اقتصادی؛

بررسی شاخص‌های حمایت از بخش کشاورزی در کشورهای OECD
۳۸ کشور + ۵ کشور اروپایی غیر عضو + ۱۱ اقتصاد نوظهور و در حال توسعه

OECD Countries

سازمان توسعه و همکاری‌های اقتصادی همه ساله گزارشی از وضعیت سیاست‌های حمایتی در کشور های عضو خود تحت عنوان "پایش و ارزیابی سیاست‌های کشاورزی" ارائه می‌کند. آخرین گزارش این سازمان تحت همین عنوان برای سال ۲۰۲۴ ارایه شده است. به استناد پیش‌گفتار آن، گزارش پایش و ارزیابی سیاست‌های کشاورزی در سال ۲۰۲۴، گزارش ۱۳۷م از این سازمان است که کشورهای عضو سازمان توسعه و همکاری های اقتصادی را در بر می‌گیرد. همچنین گزارش ۱۲م این سازمان محسوب می‌شود که کشورهای با اقتصاد نوظهور را نیز شامل می‌شود. لذا آمارهای منتشر شده در این سازمان در گزارش‌های اخیر شامل ۳۸ کشور عضو سازمان توسعه و همکاری‌های اقتصادی، پنج کشور غیر عضو اتحادیه اروپا و نیز یازده اقتصاد نوظهور (آرژانتین، برزیل، چین، هند، اندونزی، قزاقستان، فیلیپین، روسیه، آفریقای جنوبی، اوکراین و ویتنام) می‌پردازد که ۸۸ درصد از تولید ناخالص جهانی به این گروه از کشورها اختصاص دارد.

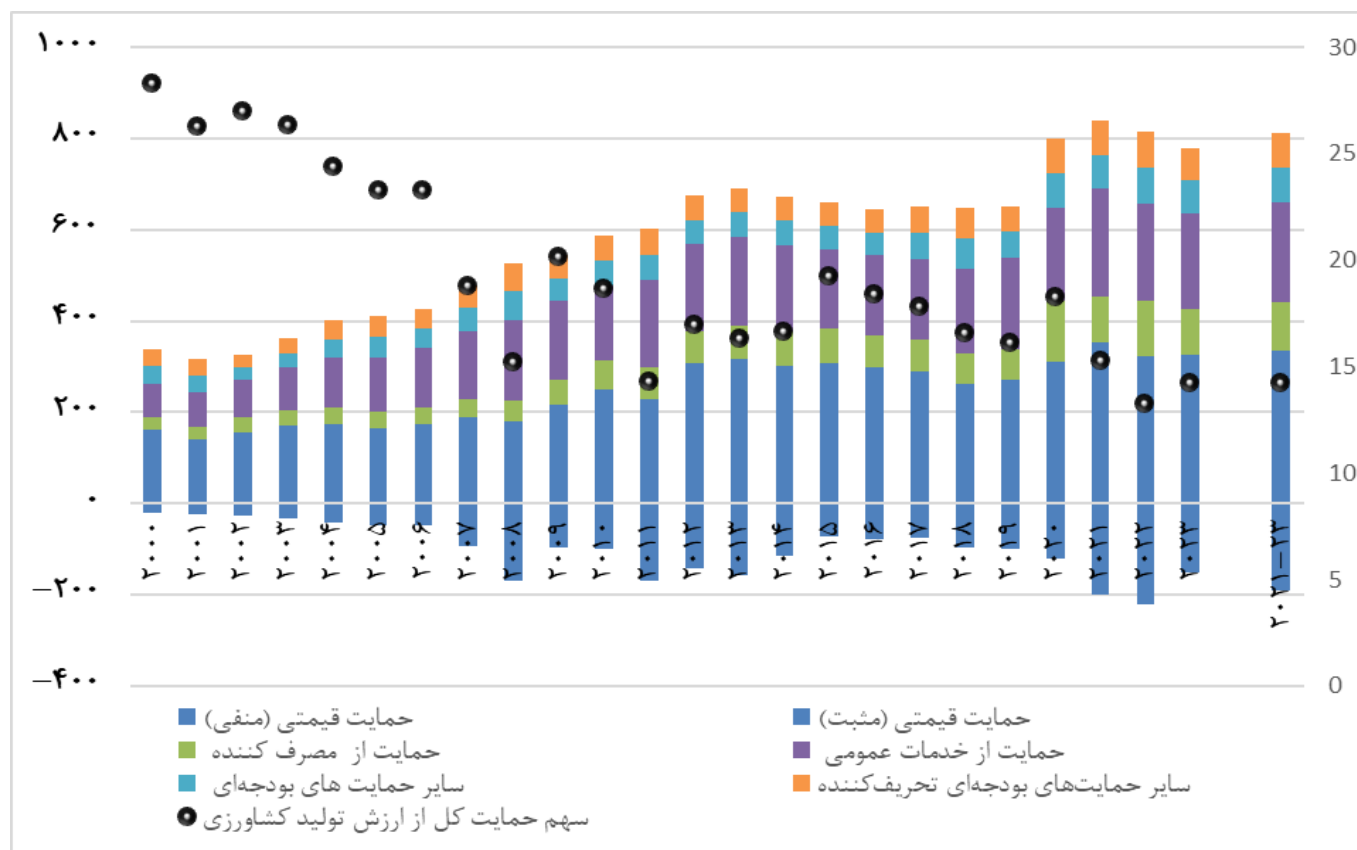
این کشورها هدف از حمایت جامع از تولیدکننده بخش کشاورزی و حمایت هدفمند از مصرف‌کننده بخش کشاورزی را (البته با درجات متفاوت در بین کشورها) توانمندسازی بخش کشاورزی و روستایی، تولید غذای کافی و مغذی برای مصرف‌کنندگان داخلی و کمک به رشد و توسعه اقتصادی از طریق توسعه صادرات محصولات کشاورزی و فرآورده‌های مرتبط با آن و توسعه پایدار محیط زیست همراه با تامین امنیت غذایی با تکیه بر تولید داخلی قرار داده اند.

حمایت از بخش کشاورزی از طریق مبانی مختلفی در دنیا به صورت کمی ارزیابی می‌شود. لیکن در بین شاخص‌های برآورد حمایت در دنیا، شاخص‌های محاسباتی پذیرفته و منتشر شده توسط کشورهای عضو سازمان توسعه و همکاری‌های اقتصادی برای تعیین سطح حمایتی و کمی سازی آن در بخش کشاورزی با توجه به (۱) مبانی آن، (۲) تعداد و (۳) جایگاه کشورهای تحت پوشش در اقتصاد جهانی به عنوان منعکس کننده وضعیت حمایت از بخش کشاورزی در دنیا از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است.

آمارهای منتشر شده در این سازمان شامل ۳۸ کشور عضو OECD، پنج کشور غیر عضو اتحادیه اروپا و نیز یازده اقتصاد نوظهور می‌پردازد که ۸۸ درصد از تولید ناخالص جهانی به این گروه از کشورها اختصاص دارد.

نتیجه کلی بررسی ارزیابی کمی تحولات سیاستی از بخش کشاورزی

در مجموع از طریق اخذ سیاست‌های کشاورزی در ۵۴ کشور مورد بررسی:
حمایت کل از بخش کشاورزی در ۵۴ کشور تحت پوشش گزارش پایش و ارزیابی سیاست‌های
کشاورزی (شامل ۳۸ کشور عضو سازمان توسعه و همکاری‌های اقتصادی، پنج کشور غیر عضو
اتحادیه اروپا و نیز یازده اقتصاد نوظهور) به طور متوسط طی دوره زمانی ۲۰۲۱-۲۰۲۳، سالانه
۸۴۲ میلیارد دلار بوده است.

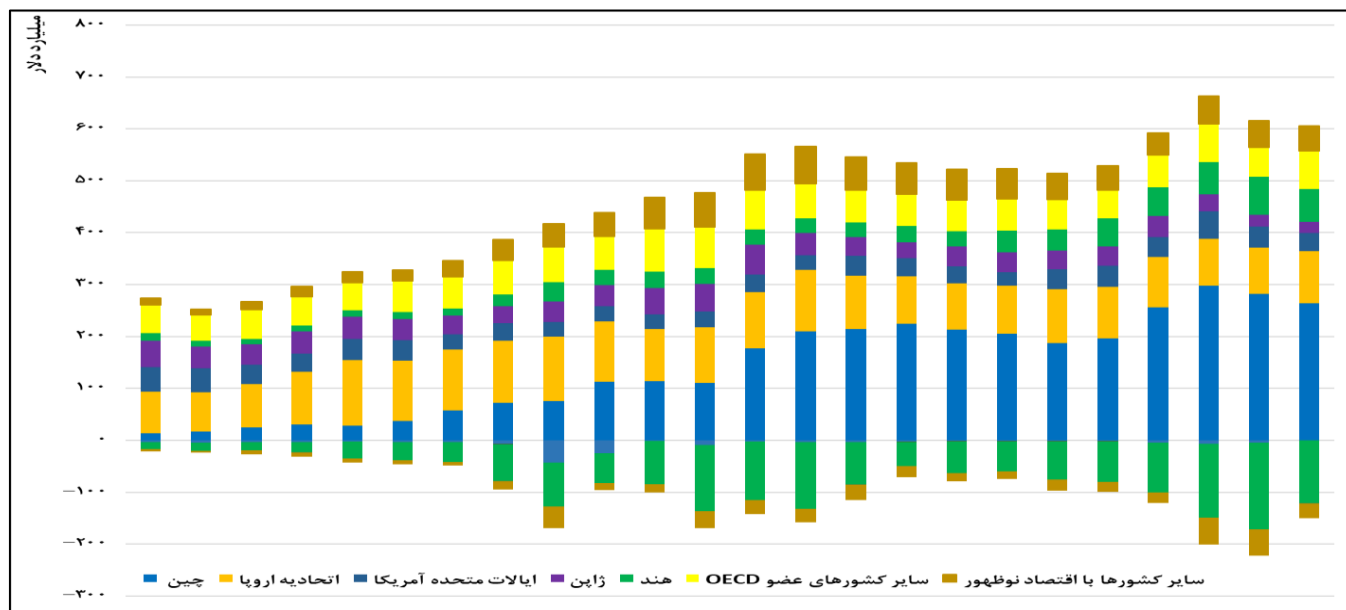

نمودار ۱- میزان حمایت کل (محور چپ-میلیارد دلار) و درصد حمایت کل از ارزش تولیدات کشاورزی (محور راست-درصد) در ۵۴ کشور

حمایت از بخش کشاورزی در سال‌های ۲۰۲۲ و ۲۰۲۳ به طور نسبی کاهش یافته و با مقادیری کمتر نسبت به میزان حمایت در سال ۲۰۲۱ مواجه شدند. به طور کلی طی این سال‌ها درصد حمایت از بخش کشاورزی از ارزش تولید این بخش کاهش یافته است.

اما به طور معنی‌دار سطوح حمایت در این سال‌ها نسبت به سال‌های پیش از همه‌گیری کرونا (کووید -۱۹) افزایش یافته‌است. افزایش تولید و روند مستمر افزایش قیمت‌ها، ارزش تولید این بخش را افزایش داده و به کاهش تقاضای حمایت کمک کرده است. قیمت‌های بالاتر کالاهای جهانی، حمایت‌های قیمتی را طی دوره ۲۰۲۱ الی ۲۰۲۳ حدود ۸ درصد (۲۸ میلیارد دلار) کاهش داده است و همچنین در این دوره حمایت‌های بودجه‌ای نیز حدود ۱۰ درصد (۳۰ میلیارد دلار) کاهش یافته است. ترکیب نسبی حمایت‌ها تغییر چندانی نکرده است.

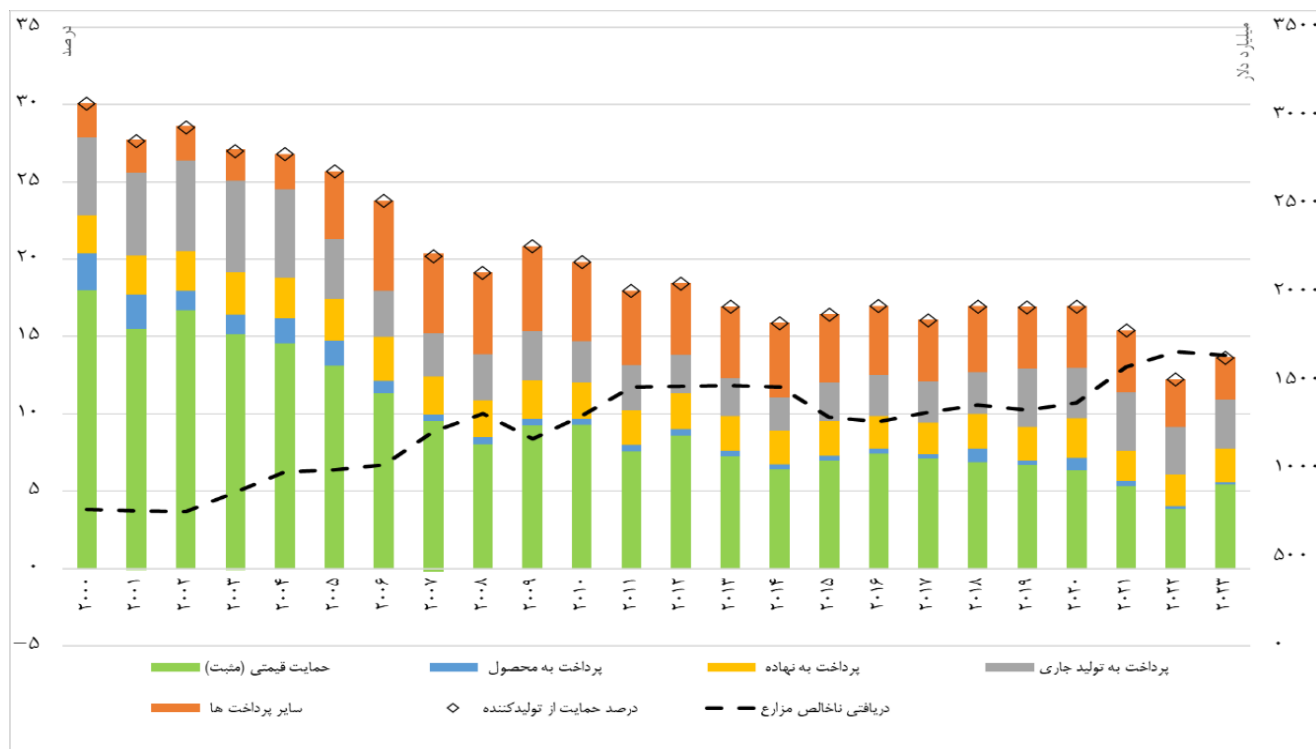

نمودار ۲- روند میزان حمایت از تولیدکننده در ۵۴ کشور مورد بررسی، تغییر جایگاه کشورها در حمایت از تولیدکننده بخش کشاورزی در طی زمان

بررسی‌ها نشان می‌دهد میزان حمایت از تولیدکنندگان مواد غذایی در کشورهای مورد مطالعه به طور متوسط طی سال‌های ۲۰۲۳-۲۰۲۱ **حدود ۶۲۹ میلیارد دلار بوده است**. ملاحظه می‌شود در ۲۰ سال گذشته چهار اقتصاد - چین، ژاپن، اتحادیه اروپا و ایالات متحده - تقریباً ۷۰٪ حمایت مثبت از تولیدکننده را در بین کشورهای مورد بررسی تشکیل می‌دهند. نکته قابل تأمل این‌که سهم نسبی در میان این اقتصادها در این مدت به طرز چشمگیری تغییر کرده‌اند. در دوره زمانی پایه ۲۰۰۰-۰۲ ایالات متحده (۱۷ درصد)، اتحادیه اروپا بیشترین سهم را با ۳۰ درصد از کل حمایت از تولیدکنندگان (مثبت) به خود اختصاص داده‌است و پس از آن ژاپن (۱۷ درصد)، ایالات متحده (۱۷٪) و چین (۷٪) در رده‌های بعدی قرار دارند. لیکن در مقطع زمانی ۲۰۲۱-۲۳، **کشور چین حدود ۴۵ درصد از حمایت‌های تولیدکننده را به خود اختصاص داد و در این خصوص رتبه اول را کسب نموده است**. پس از آن اتحادیه اروپا (۱۵٪)، ایالات متحده (۷٪) و ژاپن (۴٪) در مجموع حدود ۲۶ درصد حمایت از تولیدکننده را پوشش داده‌اند. همچنین ملاحظه می‌شود سهم کشور هند از مالیات ضمنی بر تولیدکنندگان کشاورزی در میان کشورها افزایش یافته است

بیش از ۵۰ درصد آن، حدود ۳۳۴ میلیارد دلار از طریق حمایت‌های قیمتی و حدود ۲۹۵ میلیارد دلار از طریق حمایت بودجه‌ای به تولیدکنندگان انتقال یافته است. به طور همزمان برخی سیاست‌ها در برخی کشورها و برای کالاهایی خاص نسبت قیمت‌های داخلی به قیمت‌های جهانی را برهم زده است و به طور متوسط طی این دوره مالیات ضمنی به میزان ۱۹۲ میلیارد دلار به تولیدکنندگان مواد غذایی تحمیل نموده است. این سیاست‌ها اغلب در راستای محافظت از مصرف‌کنندگان در برابر قیمت‌های بالای جهانی و یا اخذ درآمدهای تعرفه‌ای برای افزایش بودجه عمومی کشورها برقرار می‌گردند. این قبیل سیاست‌ها برای بازارهای داخلی و بین‌المللی مشابه سیاست‌هایی که در راستای افزایش حمایت‌های قیمتی صورت می‌گیرند، تحریف‌کننده هستند.

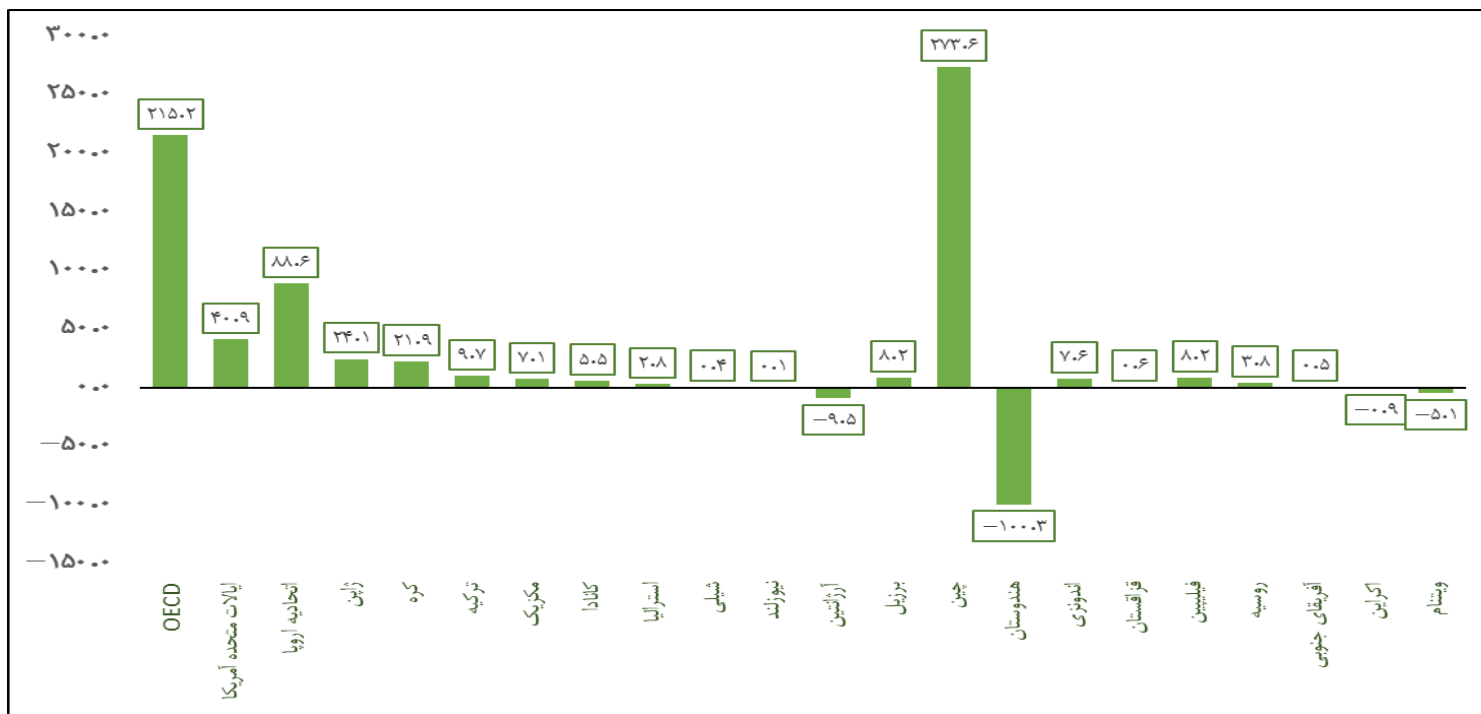
نمودار ۳- درصد حمایت از تولیدکننده، ترکیب درصدی حمایت از تولیدکننده (محور چپ-درصد) و روند دریافتی ناخالص مزارع (محور راست- میلیارد دلار) در کشورهای عضو سازمان توسعه و همکاری‌های اقتصادی

مشابه حمایت‌های قیمتی، برخی از انواع حمایت‌های بودجه‌ای از جمله پرداخت‌های مستقیم مبتنی بر تولید و حمایت از استفاده نامحدود نهاده‌های متغیر تولید مانند کود و یا سوخت و انرژی به عنوان اقدامات حمایتی تحریف‌کننده تولید و بازار محصول شناخته می‌شوند و به طور میانگین در سال‌های ۲۰۲۳ الی ۲۰۲۱، حدود ۷۵ میلیارد دلار را به خود اختصاص داده‌اند. سایر اشکال حمایت‌های بودجه‌ای، یا اثرات تحریف‌کنندگی کمتری دارند و یا کلاً تحریف‌کننده نیستند، اما برخی از آنها هنوز هم می‌توانند مانع رشد بهره‌وری شوند. به طور فزاینده‌ای، کشورها پرداخت‌های خود را به نیازهای تولید مرتبط می‌کنند. از جمله شیوه‌های کشاورزی با هدف حفظ زمین در شرایط خوب کشاورزی (به شیوه‌های کشاورزی اشاره دارد که کیفیت زمین برای استفاده‌های کشاورزی را حفظ یا بهبود می‌بخشند و همزمان بهره‌وری و سلامت محیط زیست را در طول زمان تضمین می‌کنند).

پرداخت‌ها و حمایت‌های مالی مازاد می‌تواند کشاورزان را تشویق کند تا اقداماتی فراتر از آنچه از نظر قانونی لازم و یا رایج است، انجام دهند. این پرداخت‌ها به عنوان انگیزه مالی، تولیدکنندگان را ترغیب می‌کنند تا به شیوه‌هایی عمل کنند که مزایای عمومی بیشتری به همراه دارد. این حمایت‌ها به طور معمول در راستای دستیابی به اهداف خاص، مانند حفظ محیط زیست، بهبود تنوع زیستی، رفاه حیوانات، یا حفاظت از منابع طبیعی انجام می‌شود. تجارب گذشته نشان می‌دهد عمدتاً سیاست‌ها در قالب اعمال محدودیت‌های زیست محیطی در دستیابی به اهداف ناموفق بوده‌اند و اثربخشی آن‌ها به طراحی و اجرای آن‌ها بستگی خواهد داشت. به عنوان مثال طراحی سیاست‌هایی که **تفاوت‌های منطقه‌ای** در اقلیم، خاک و اکوسیستم‌ها را در نظر می‌گیرد، می‌تواند حمایت‌های مالی محدود و مشروط را مرتبط‌تر و مؤثرتر کند. به عنوان مثال، مشوق‌ها برای شیوه‌های حفاظت از خاک می‌تواند مبتنی بر شرایط و خطرات فرسایش محلی متفاوت باشد.

در طول سال‌های ۲۳-۲۰۲۱، این قبیل پرداخت‌ها به طور میانگین ۱.۷ میلیارد دلار بوده است و کمتر از ۰.۳ درصد از کل حمایت تولیدکننده را در بر می‌گیرد. البته افزایش چشمگیر مقادیر این قبیل حمایت‌ها، نسبت به دوره ۲۰۰۰-۲۰۰۲ نشان از توجه بیشتر به سرمایه‌گذاری در این قبیل فعالیت‌هاست.

مقدار حمایت از تولیدکننده بخش کشاورزی و غذا (PSE) در کشورهای منتخب در سال ۲۰۲۲ (میلیارد دلار)

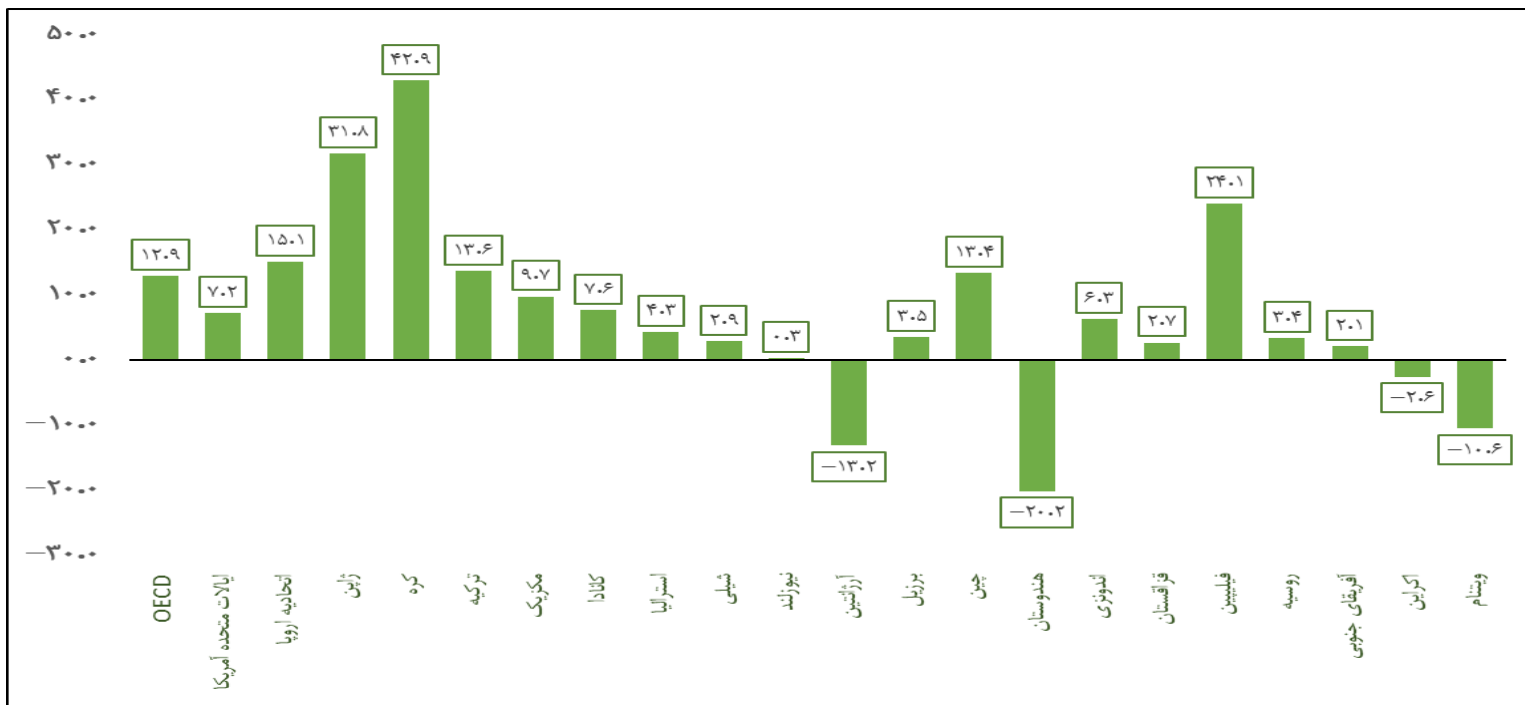

در سال ۲۰۲۲ حدود ۲۱۵ میلیارد دلار از تولیدکنندگان بخش کشاورزی در ۳۸ کشور عضو سازمان توسعه و همکاری‌های اقتصادی حمایت شده است. *

در سال ۲۰۲۲ در کشور چین حدود ۲۷۴ میلیارد دلار از تولیدکنندگان بخش کشاورزی حمایت شده است. (حدود ۲۷ درصد بیش از کل ارزش حمایت از تولیدکنندگان بخش کشاورزی و غذا در کشورهای عضو OECD) *

در برخی از کشورهای مورد بررسی (از کشورهای در حال توسعه و نوظهور) از بخش کشاورزی مالیات اخذ شده است. میزان مالیات اخذ شده از تولیدکنندگان بخش کشاورزی در هندوستان حدود ۱۰۰ میلیارد دلار بوده است. *

سهام حمایت از تولیدکننده (PSE) از دریافتی ناخالص تولیدکنندگان (به قیمت درب واحد تولیدی و یا سرمزرعه) در کشورهای منتخب در سال ۲۰۲۲

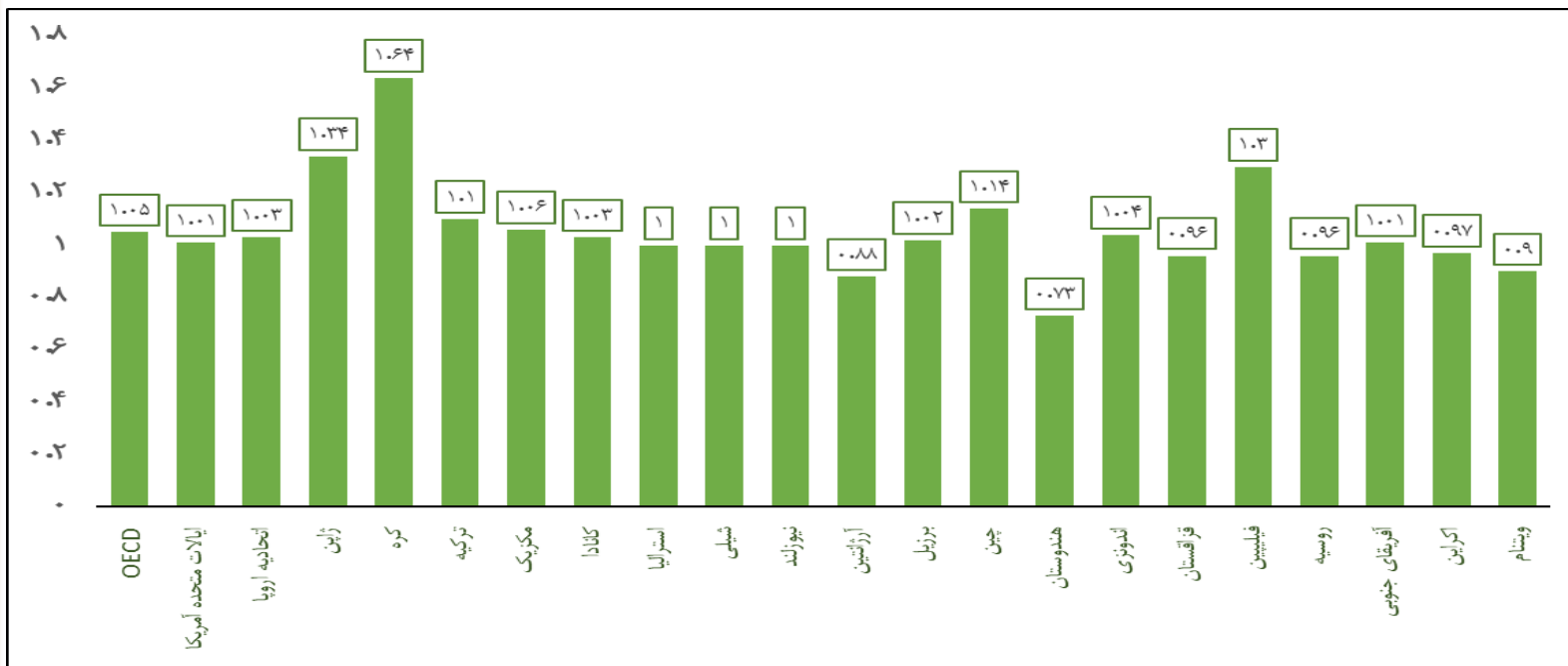
* به طور میانگین در سال ۲۰۲۲ حدود ۱۳ درصد از دریافتی تولیدکنندگان کشاورزی در کشورهای عضو OECD از طریق اعمال حمایت‌های قیمتی و غیرقیمتی از تولیدکنندگان بوده است.

* در بین کشورهای منتخب عضو این سازمان در سال ۲۰۲۲ درآمد نسبی تولیدکنندگان کشاورزی حاصل از برآیند سیاست‌های داخلی و تجاری در کشور کره حدود ۴۲.۹ درصد بوده است. سهم ارزش حمایت از تولیدکننده کشاورزی از میزان دریافتی ایشان در کشور کره حدود ۴۳ درصد بوده است.

* در بین کشورهای منتخب در گروه کشورهای در حال توسعه و اقتصادهای نوظهور، کشور فیلیپین به لحاظ سهم حمایت از تولیدکننده از دریافتی ایشان شرایط بهتری را تجربه نموده است.

* در برخی کشورها سیاست‌های داخلی و تجاری اخذ شده، مالیات ضمنی بر تولیدکنندگان بخش کشاورزی اعمال نموده است. مالیات اخذ شده از تولیدکنندگان بخش کشاورزی در کشور هندوستان بیش از ۲۰ درصد از درآمد ایشان را به خود اختصاص می‌دهد.

نسبت (ضریب) حمایت اسمی تولیدکننده در کشورهای منتخب (نسبت میانگین قیمت دریافتی توسط تولیدکننده کشاورزی و غذا در سطح کشور به میانگین قیمت دریافتی تولیدکننده کشاورزی و غذا در سطح جهان) در سال ۲۰۲۲

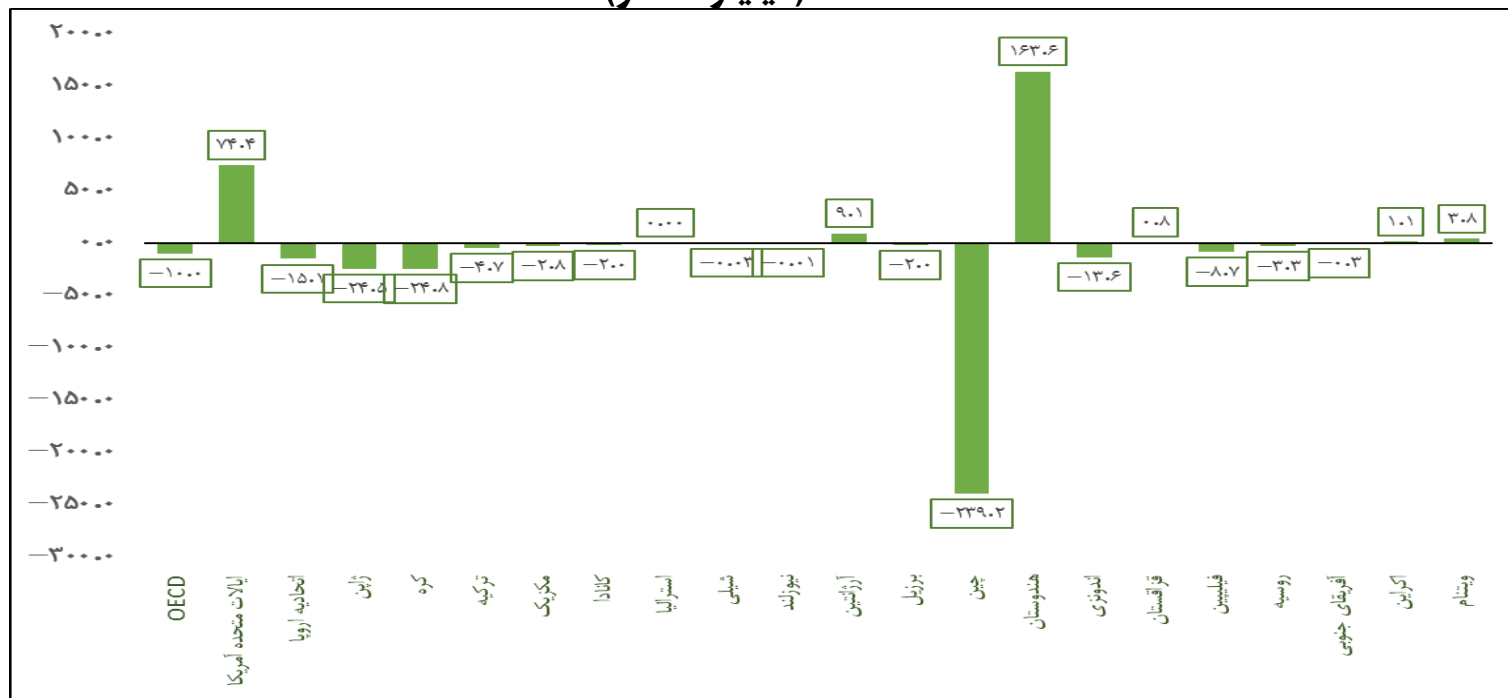
- * در سال ۲۰۲۲ میانگین قیمت دریافتی تولیدکنندگان حوزه کشاورزی و غذا عمدتاً برابر یا بیش از قیمت دریافتی تولیدکنندگان بخش کشاورزی در جهان بوده است.
- * در بین کشورهای مورد بررسی به طور نسبی تولیدکنندگان کشور کره شرایط بهتری را نسبت به سایر کشورها تجربه نموده است و میانگین قیمت سرمزرعه محصولات کشاورزی در این کشور به طور معنی‌داری بیش از میانگین قیمت این گروه از محصولات در جهان بوده است.
- * در بین کشورهای مورد بررسی به طور نسبی تولیدکنندگان کشور هندوستان شرایط بدتری را نسبت به دیگر کشورها تجربه نموده‌اند.

* نکته :

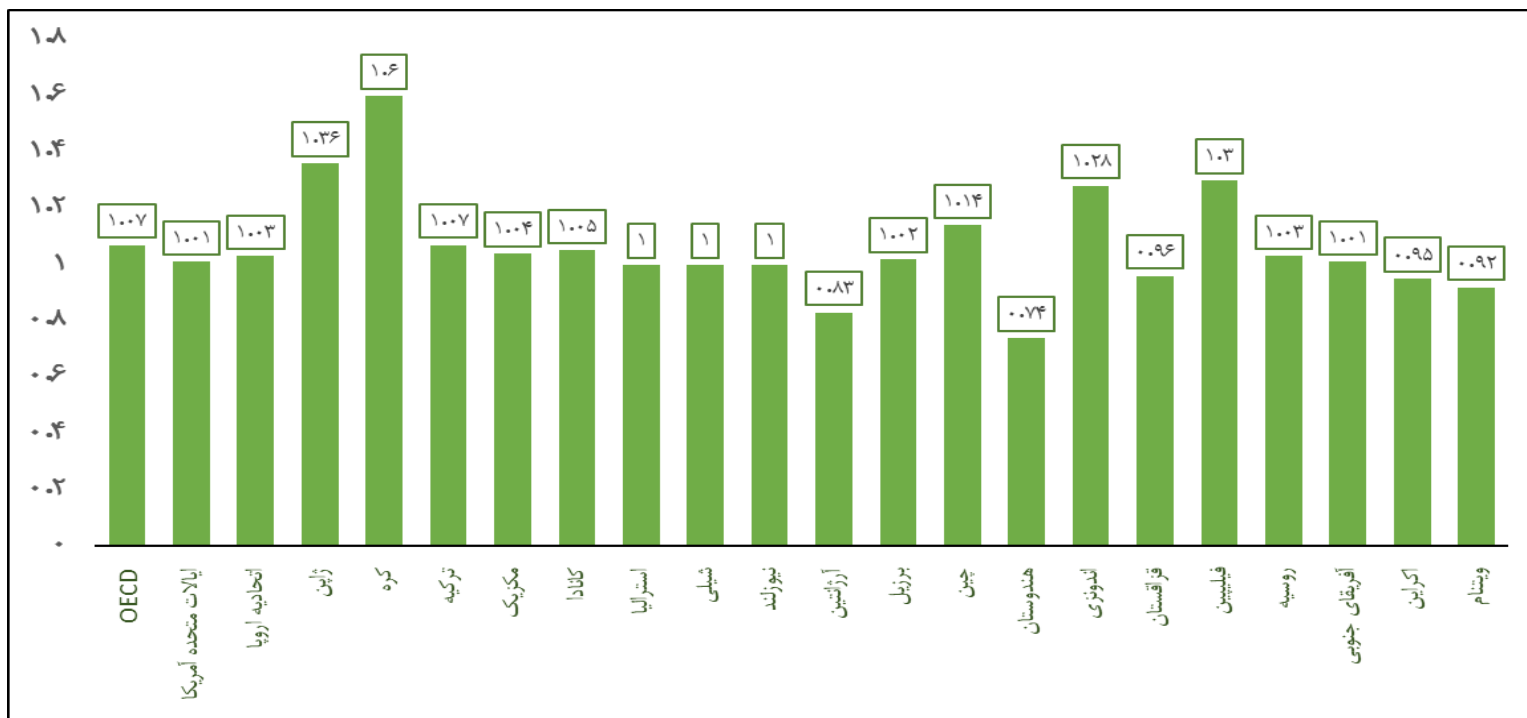
در خصوص کشورهای چو قزاقستان و روسیه كوچكر از يك بودن ضريب حمايت اسمي از توليدكننده و مثبت بودن ارزش حمايت از توليدكننده بخش كشاورزي به اين معناست كه حمايت‌هاي بودجه‌اي (غيرقيمتي) آثار منفي عدم حمايت‌هاي قيمتي را جبران نموده است.

مقدار حمایت از مصرف‌کننده کشاورزی و غذا (CSE) در کشورهای منتخب در سال ۲۰۲۲ (میلیارد دلار)

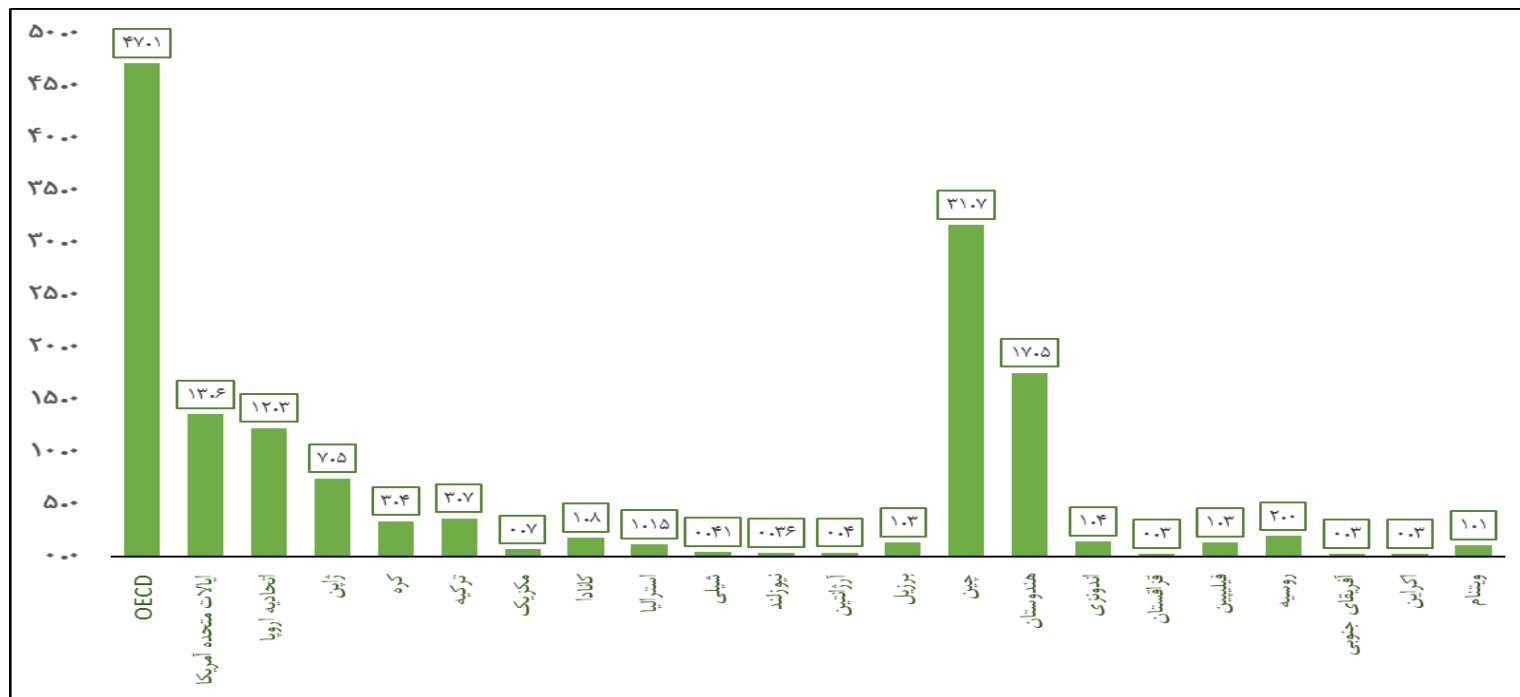
- * در سال ۲۰۲۲ حدود ۱۰ میلیارد دلار بر مصرف‌کنندگان بخش کشاورزی در ۳۸ کشور عضو سازمان توسعه و همکاری‌های اقتصادی مالیات ضمنی اعمال شده است.
- * در سال ۲۰۲۲ در کشور چین حدود ۲۳۹ میلیارد دلار مالیات ضمنی بر مصرف‌کنندگان بخش کشاورزی اعمال شده است.
- * در کشور هندوستان در سال ۲۰۲۲ از مصرف‌کنندگان بخش کشاورزی حدود ۱۶۴ میلیارد دلار حمایت شده است.

نسبت (ضریب) حمایت اسمی مصرف‌کننده در کشورهای منتخب (نسبت قیمت پرداختی مصرف‌کننده بخش کشاورزی و غذا در سطح کشور به میانگین قیمت پرداختی مصرف‌کننده کشاورزی و غذا در سطح جهان) در سال ۲۰۲۲

- * در سال ۲۰۲۲ میانگین قیمت پرداختی مصرف‌کنندگان حوزه کشاورزی و غذا عمدتاً برابر یا بیش از قیمت پرداختی مصرف‌کنندگان بخش کشاورزی و غذا در جهان بوده است.
- * در بین کشورهای مورد بررسی به طور نسبی مصرف‌کنندگان کشور هندوستان، آرژانتین شرایط بهتری را نسبت به سایر کشورها تجربه نموده است و میانگین قیمت پرداختی مصرف‌کنندگان در سرمرعه محصولات کشاورزی در این کشور به طور معنی‌داری کمتر از میانگین قیمت این گروه از محصولات در جهان بوده است.
- * در بین کشورهای مورد بررسی به طور نسبی مصرف‌کنندگان کشور ژاپن شرایط بدتری را نسبت به دیگر کشورها تجربه نموده‌اند.

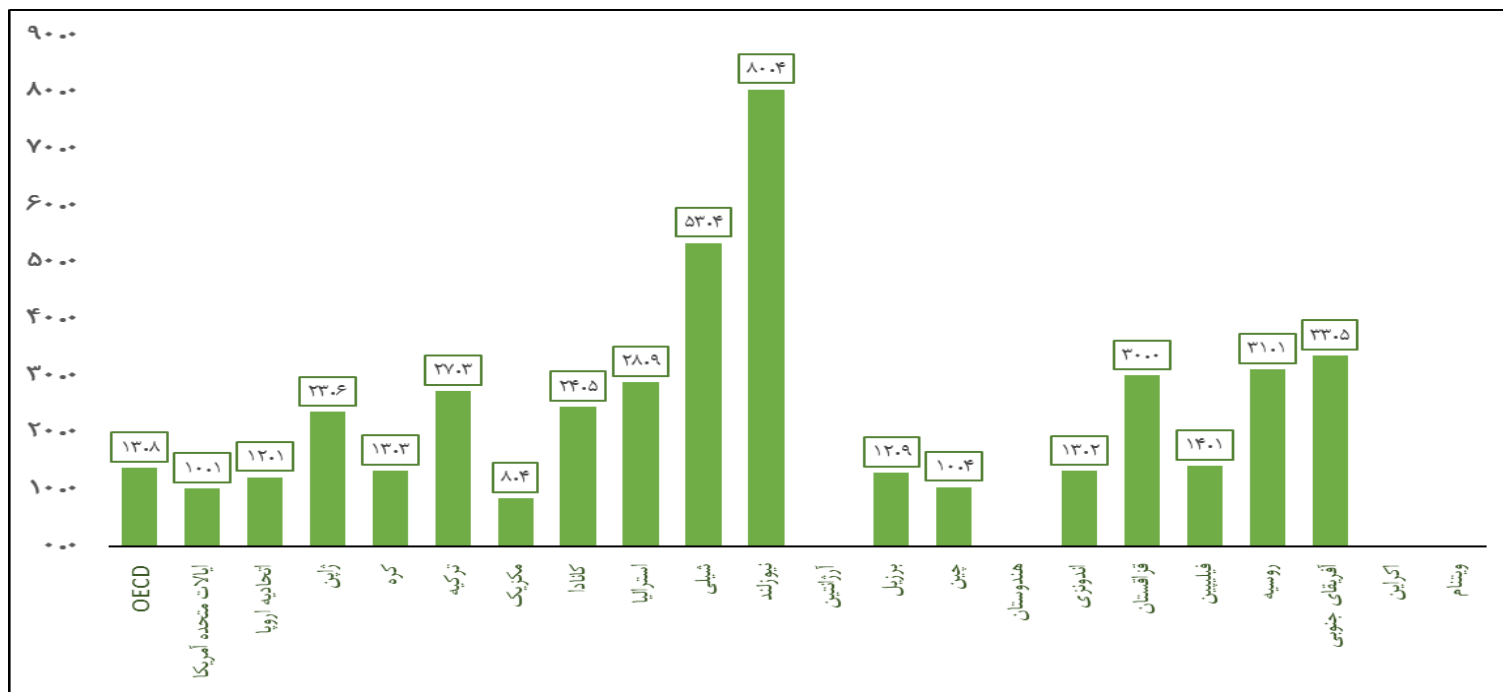
حمایت از خدمات زیربنایی و عمومی کشاورزی (GSSE) در کشورهای منتخب در سال ۲۰۲۲ (میلیارد دلار)

* حمایت از خدمات زیربنایی و عمومی ماهیتاً برابر با پرداخت‌های بودجه‌ای دولت‌ها در این حوزه است و همواره ارزش آن مثبت است. در بین کشورهای مورد بررسی در سال ۲۰۲۲ حمایت از خدمات عمومی در کشور چین بالاترین مقدار و برابر ۳۱.۷ میلیارد دلار بوده است.

* در سال ۲۰۲۲ سرجمع حمایت در کشورهای عضو OECD برابر ۳۷.۱ میلیارد دلار بوده است.

سهم حمایت از خدمات زیربنایی و عمومی کشاورزی (GSSE) از کل حمایت کشاورزی (TSE) در کشورهای منتخب در سال ۲۰۲۲

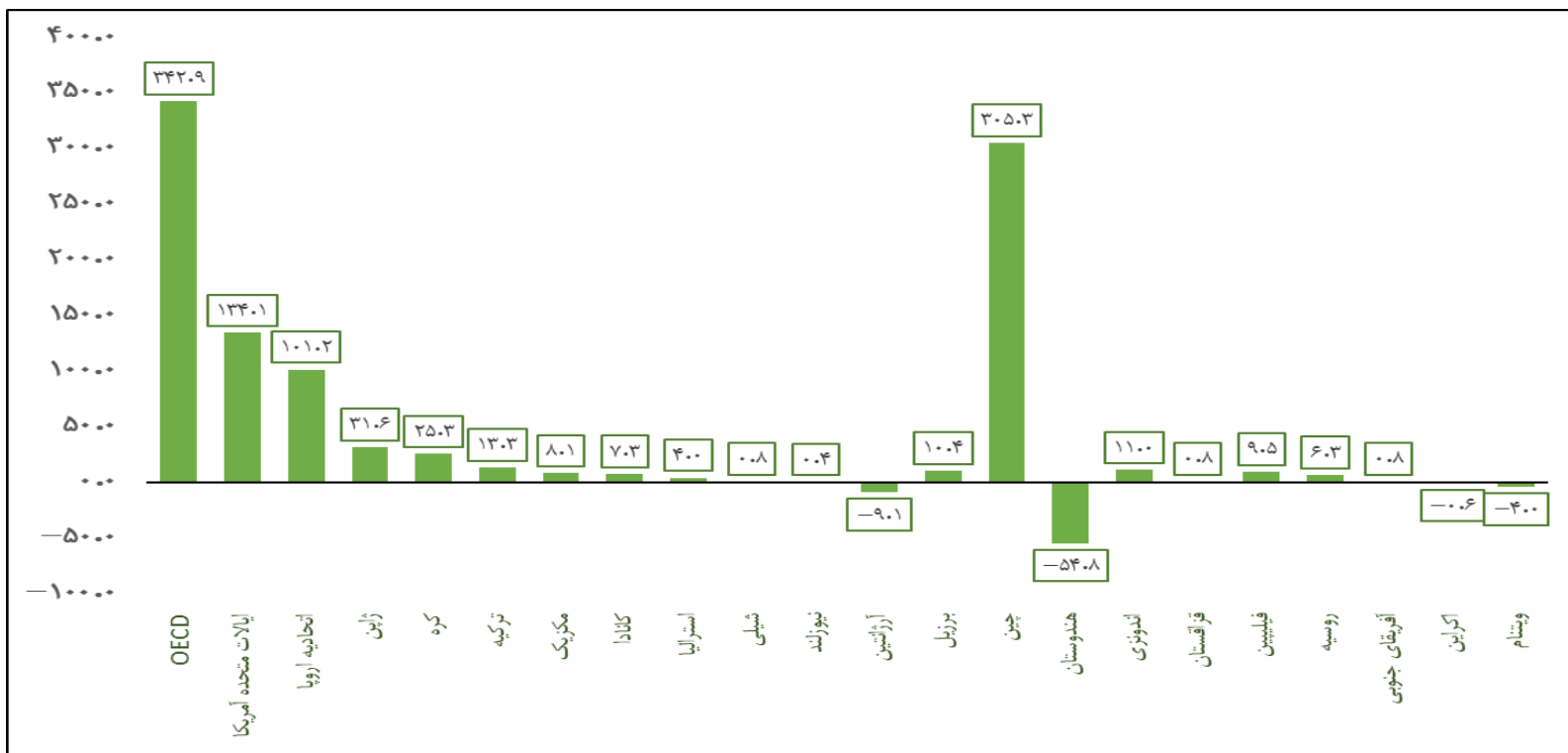

* در سال ۲۰۲۲ در کشورهای عضو OECD، ۱۳.۸ درصد از کل ارزش حمایت از بخش کشاورزی و غذا در قالب حمایت از خدمات عمومی و زیربنایی صورت گرفته است.

* در کشورهای آرژانتین، هندوستان، اکراین و ویتنام باتوجه به منفی بودن ارزش کل حمایت این سهم محاسبه و گزارش نشده است. به عبارتی پرداختی های عمومی در این حوزه در کشورهای نامبرده نتوانسته است مالیات ضمنی دریافتی از بخش کشاورزی و غذا را پوشش دهد.

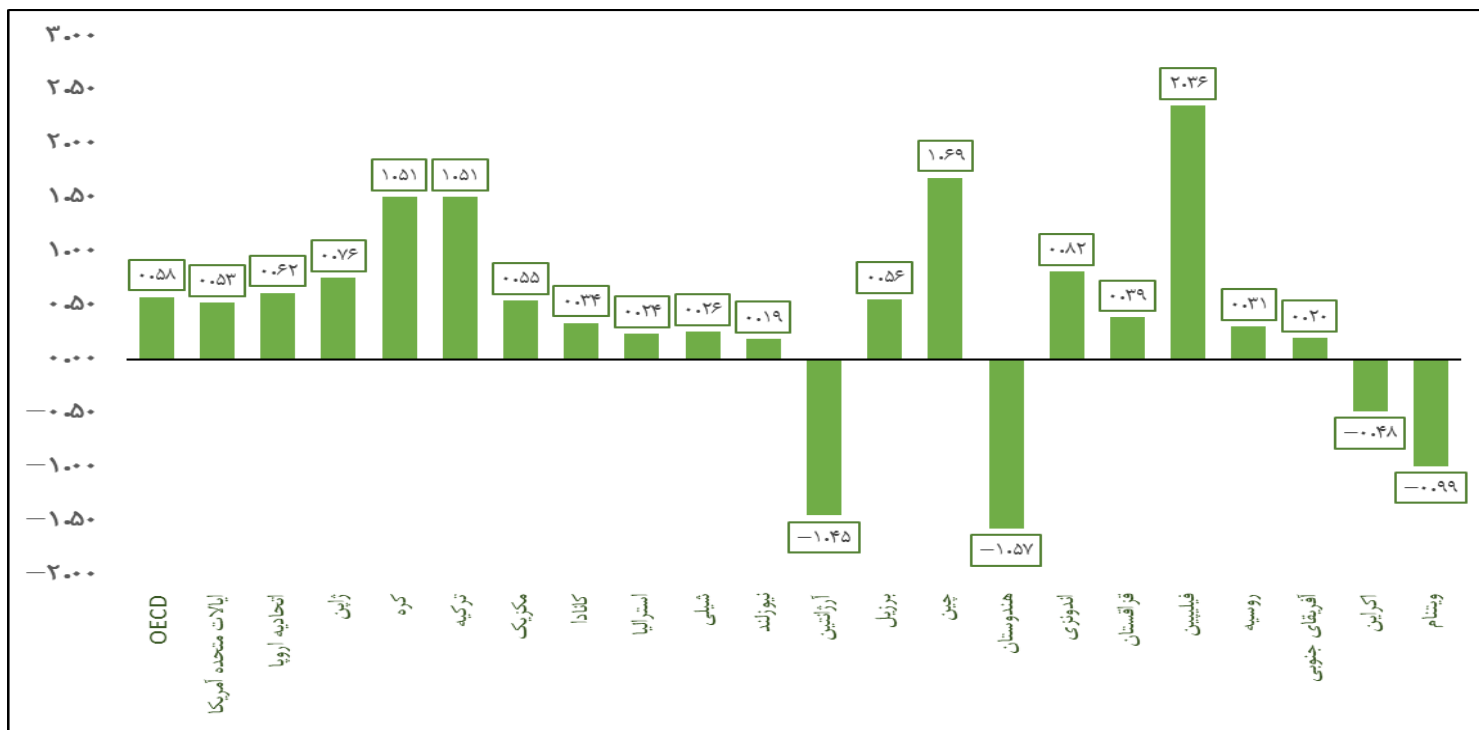
* در سال ۲۰۲۲ در کشورهای نیوزلند و شیلی سهم ارزش حمایت از خدمات عمومی از کل حمایت برآوردی در بخش کشاورزی و غذا بسیار بالا و به ترتیب حدود ۸۰ درصد و ۵۳ درصد بوده است.

مقدار حمایت کل از بخش کشاورزی و غذا (TSE) در کشورهای منتخب در سال ۲۰۲۲ (میلیارد دلار)

- * در ۳۸ کشور عضو سازمان توسعه و همکاری‌های اقتصادی حدود ۳۴۳ میلیارد دلار در سال ۲۰۲۲ از بخش کشاورزی این گروه از کشورها حمایت شده است.
- * در کشور چین حدود ۳۰۵ میلیارد دلار در سال ۲۰۲۲ از بخش کشاورزی حمایت شده است. حدود ۸۹ درصد از ارزش حمایت از بخش کشاورزی در کشورهای عضو OECD
- * در برخی از کشورهای مورد بررسی (از کشورهای در حال توسعه و نوظهور) از بخش کشاورزی مالیات اخذ شده است. میزان مالیات اخذ شده از بخش کشاورزی در هندوستان حدود ۵۵ میلیارد دلار بوده است.

سهم حمایت کل بخش کشاورزی (TSE) از تولید ناخالص داخلی (GDP) در کشورهای منتخب در سال ۲۰۲۲

* بررسی شاخص درصدی حمایت کل از بخش کشاورزی نشان می‌دهد هزینه نسبی حمایت از بخش کشاورزی در اقتصاد اکثر کشورها کمتر از یک درصد است.

* بیشترین سهم حمایت از ارزش تولید ناخالص داخلی مربوط به کشورهای فیلیپین، چین، کره و ترکیه بوده است.

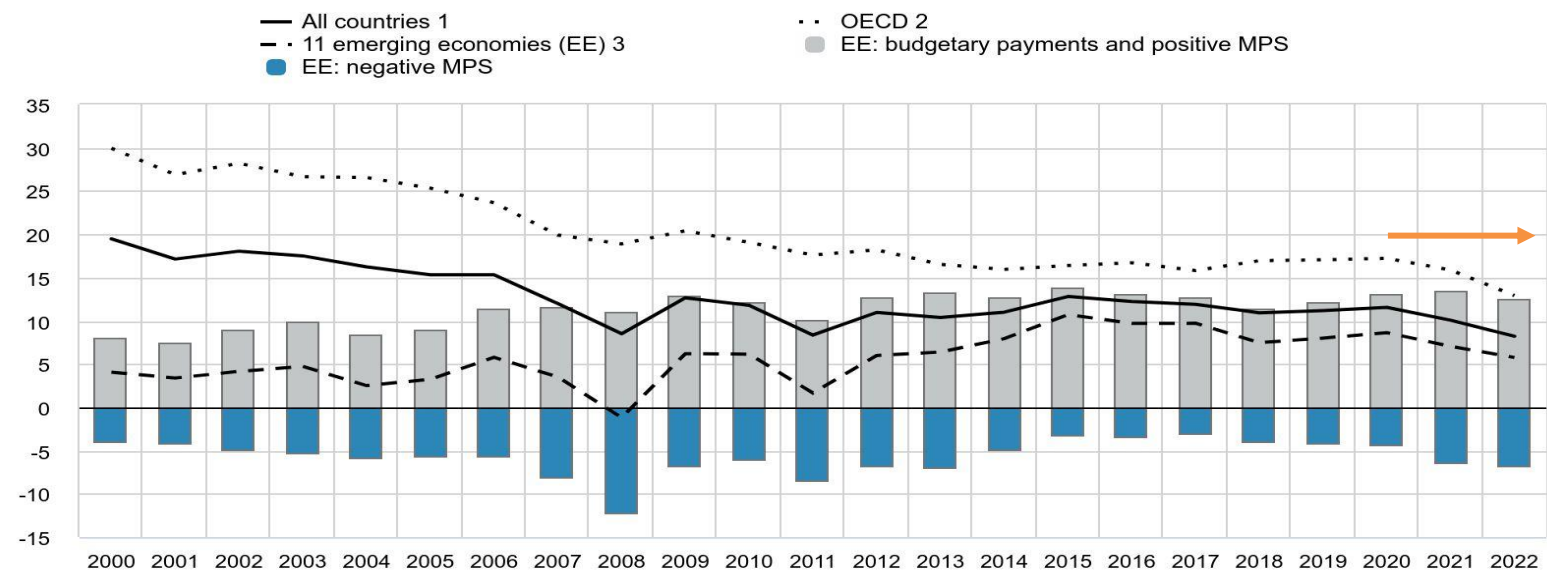
* در کشورهای هندوستان، آرژانتین، ویتنام و اتریش به نوعی مجموع اقدامات حمایتی این کشورها و تلفیق آن شرایط جهانی، مالیات ضمنی بر بخش کشاورزی تحمیل می‌کند. در بین این کشورها هزینه نسبی مالیات دریافتی از بخش کشاورزی بیشترین سهم را از تولید ناخالص داخلی کشور در پی دارد.

دولت‌ها برای حمایت از کشاورزی پول خرج می‌کنند، ولی این مقدار نسبت به کل اقتصاد کشور خیلی زیاد نیست. مخصوصاً اگر حمایت‌ها بیشتر غیرمستقیم یا ناکارآمد باشند

روند تغییرات درصد حمایت از دریافتی ناخالص تولیدکنندگان بخش کشاورزی و غذا

Figure 2.8. Evolution of the % Producer Support Estimate, 2000 to 2022
Percentage of gross farm receipts

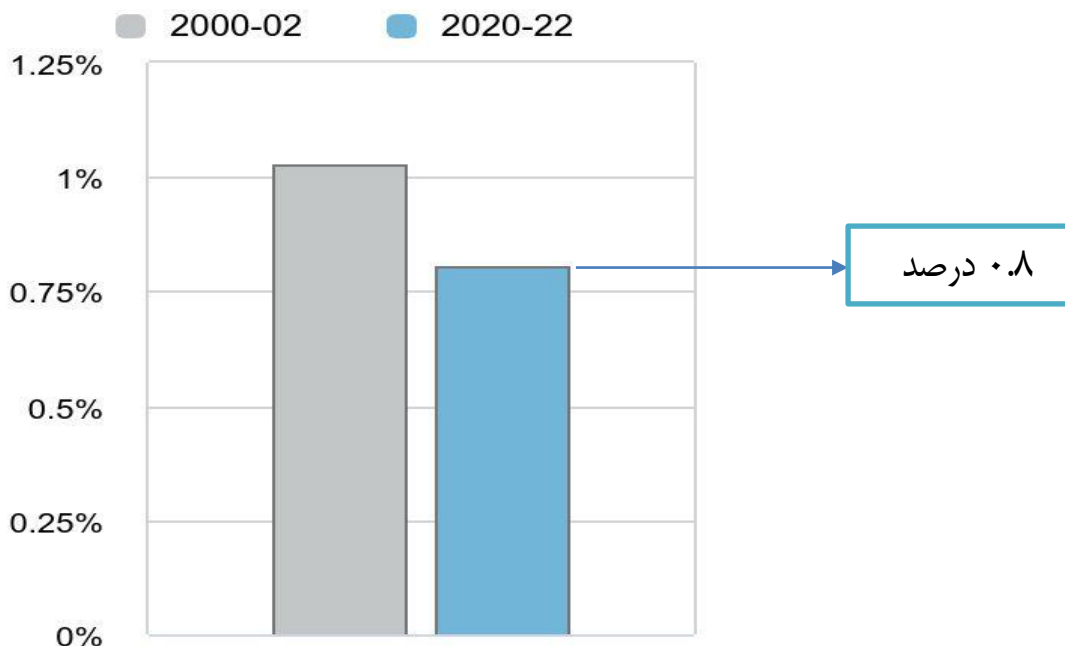
از سال
۲۰۲۰
کاهش
سهم
حمایت از
قیمت
دریافتی
تولیدکننده
به دلیل
افزایش
قیمت های
جهانی
نسبت به
اصلاحات
اساسی
سیاستی

نکته مهم: طی سال های ۲۰۲۰ الی ۲۰۲۲ به طور متوسط سالانه حدود ۹.۸ درصد از درآمد تولیدکنندگان کشاورزی و غذا در کشورهای فوق ناشی از اتخاذ سیاست های کشاورزی و حمایت های دولتی بوده است. این رقم نسبت به دوره ۲۰۰۰-۲۰۰۲ حدود ۴۶ درصد کاهش یافته است.

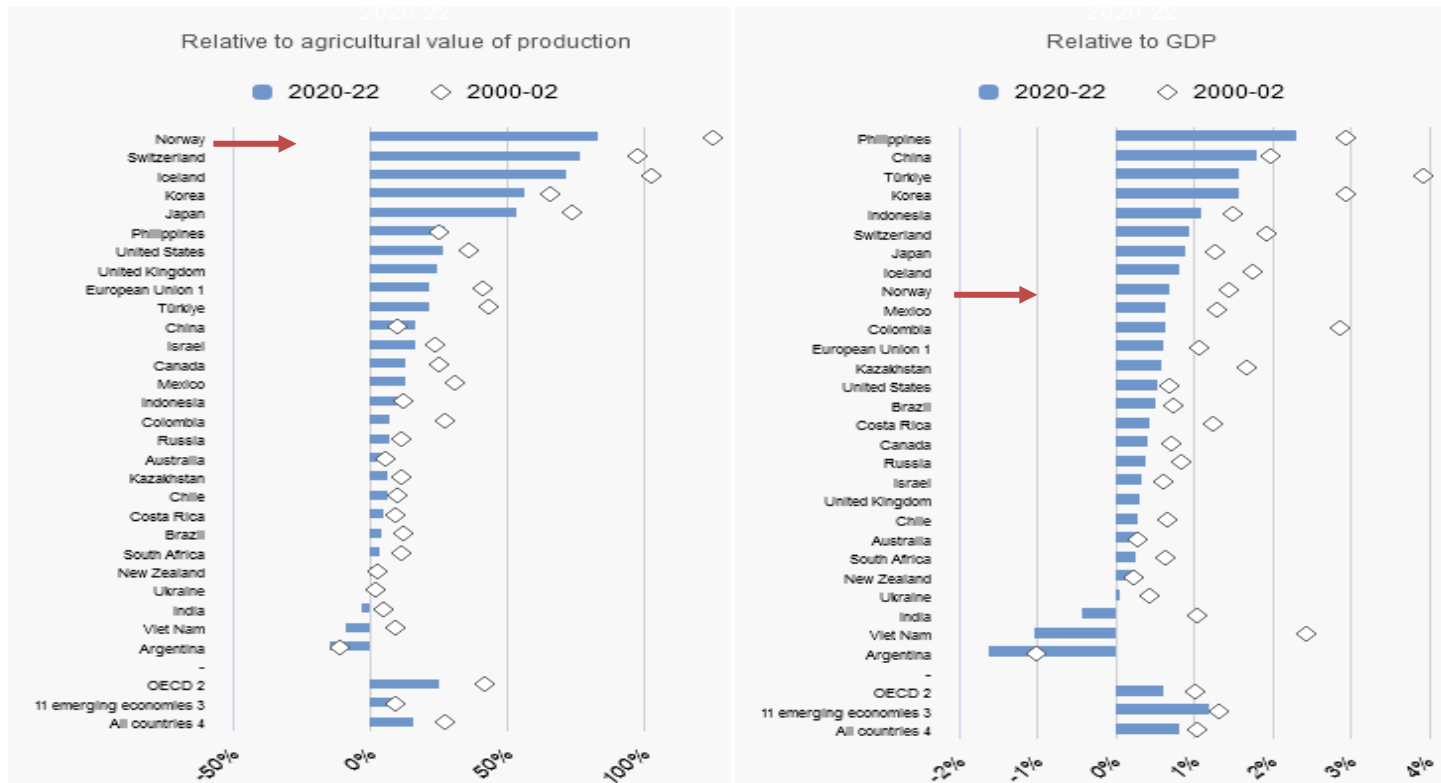
تغییرات سهم حمایت کل بخش کشاورزی از تولید ناخالص داخلی

در سال های ۲۰۲۰-۲۰۲۲ سهم حمایت از بخش کشاورزی در کشورهای مورد بررسی ۰.۸ درصد از ارزش تولید ناخالص داخلی این کشورها بوده است و به طور کلی نسبت به متوسط سال های ۲۰۰۲-۲۰۰۰، ۲۰ درصد کاهش یافته است.

All countries - Figure 1E.
Development of support to agriculture
Total Support Estimate relative to GDP (%TSE)

نمودار ۴- تغییرات سهم حمایت کل از بخش کشاورزی و غذا از ارزش تولید کشاورزی و ارزش تولید ناخالص داخلی

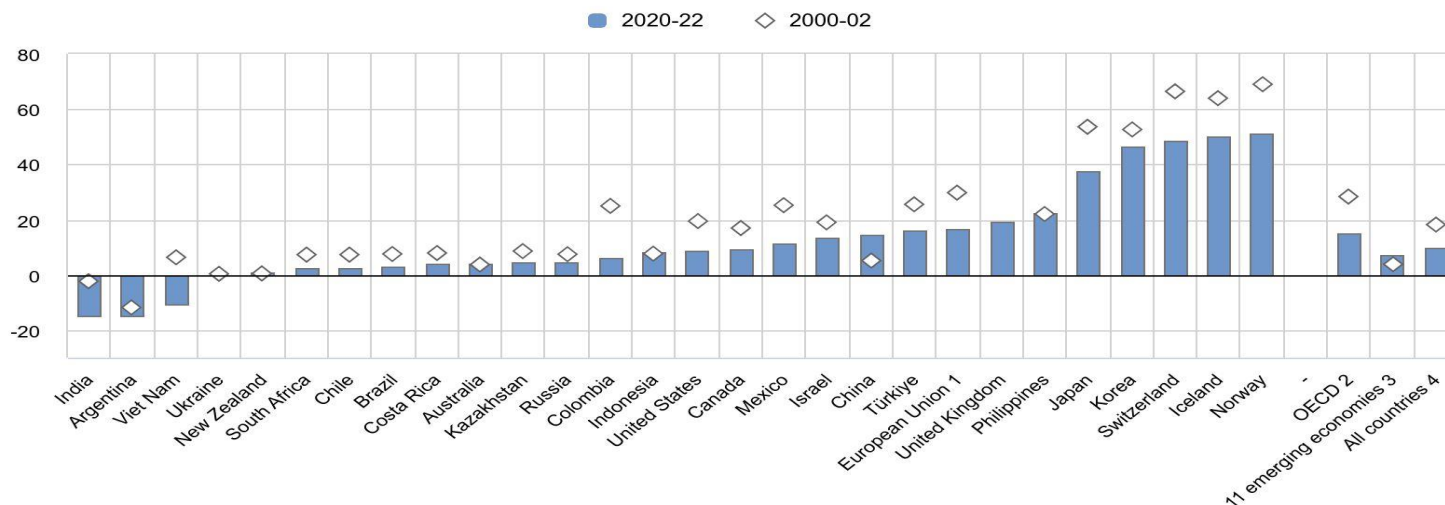

هزینه نسبی حمایت از بخش کشاورزی در اقتصاد اکثر کشورها کاهش یافته است

نکته مهم: در کشورهای مختلف جهان پیرامون موضوع حمایت و روش‌های حمایت بین سطوح حمایت، توسعه اقتصادی کشورها و اندازه بخش کشاورزی و نقش آن در اقتصاد کشورها تفاوت‌های چشمگیری وجود دارد. به عنوان نمونه در کشوری چون نروژ با توجه به اینکه بخش کشاورزی در اقتصاد این کشور از اندازه کوچکتری برخوردار است؛ علی القاعده میزان حمایت کل از بخش کشاورزی حدود ۸۳ درصد از ارزش تولید این بخش را پوشش می‌دهد در حالی که سهم آن از ارزش تولید ناخالص داخلی این کشور حدود ۰.۷ درصد است.

تغییرات سهم حمایت از تولیدکننده بخش کشاورزی و غذا از دریافتی ناخالص تولیدکنندگان در سرمزرعه

Figure 2.10. Producer Support Estimate by country, 2000-02 and 2020-22
Percentage of gross farm receipts

نکته مهم: به طور کلی به طور متوسط در کل کشورهای مورد بررسی سهم حمایت از تولیدکننده بخش کشاورزی از دریافتی ایشان سرمزرعه کاهش یافته است.

ولیکن بررسی کشوری آن نشان می‌دهد در کشوری چون چین سهم حمایت از دریافتی کشاورزان افزایش یافته است. به عبارتی این کشور در سیاست‌گذاری‌ها بر انتقال‌های قیمتی تمرکز و تاکید دارد.

تجربیات جهانی به لحاظ حمایت از تولیدکننده بخش کشاورزی نشان می دهد دولت‌ها ترکیبی از انواع مختلف سیاست‌ها برای دستیابی به اهداف خود و حمایت از کشاورزان استفاده می‌کنند و هر کدام ممکن است بر انواع مختلفی از سیاست‌ها تأکید کنند. به عنوان نمونه در سال های ۲۰۲۰ الی ۲۰۲۲:

- ❖ حمایت از قیمت بازار که در نتیجه سیاست‌های داخلی یا تجاری ایجاد می‌شود که قیمت‌های بازار داخلی را افزایش یا کاهش می‌دهد، مانند تعرفه‌های مرزی، مالیات‌های صادراتی و قیمت‌های سقف و کف. بدون در نظر گرفتن روش بکارگیری آن‌ها اکثر حمایت‌ها از این طریق به کشاورزان را در تمام اقتصادهای تحت پوشش مثبت ارزیابی می‌گردد.
- ❖ پرداخت‌های مبتنی بر محصول، پرداخت‌هایی هستند که به ازای هر واحد تولید، اغلب از طریق اقداماتی مانند پرداخت‌های جبرانی، به کشاورزان انجام می‌شود. این نوع پرداخت‌ها بین ۱۰ تا ۲۵ درصد حمایت در ایسلند و نروژ بوده است.
- ❖ پرداخت بر اساس استفاده از نهاده‌های متغیر، مانند یارانه برای استفاده از کود، برق، خوراک دام و... این نوع پرداخت‌ها بین ۲۰ تا ۴۰ درصد حمایت مثبت در آفریقای جنوبی، ویتنام و استرالیا و ۷۰ درصد حمایت مثبت در هند بوده است.
- ❖ پرداخت‌هایی که برای افزایش دریافتی یا درآمد کشاورزان صورت می‌گیرد، بیشترین سهم از حمایت ارائه شده به تولیدکنندگان در کشورهای عضو سازمان توسعه و همکاری‌های اقتصادی بوده است که نشان دهنده اهمیت آن در بسته‌های حمایتی ارائه شده در اقتصادهایی مانند اتحادیه اروپا، بریتانیا، کانادا و ایالات متحده است.
- ❖ پرداخت‌هایی که در قالب یارانه و اعتبار برای تامین سرمایه ثابت مانند تجهیزات کشاورزی و زمین انجام می‌شود. این رویکرد بیش از ۳۰ درصد از حمایت مثبت ارائه شده به تولیدکنندگان در استرالیا، شیلی و قزاقستان را به خود اختصاص داده است.
- ❖ پرداخت‌هایی که به صورت مستقیم به کشاورز برای کاهش هزینه خدمات درون مزرعه مانند فنی، حسابداری، بازرگانی، آموزشی و کمک‌های بهداشتی یا گیاهی، انجام می‌شود. این نوع حمایت بین ۱۰ تا ۲۵ درصد از کل انتقال تولیدکنندگان در نیوزلند، شیلی و ایالات متحده را تشکیل می‌دهد.

لذا شیوه حمایت از کشاورزان در

کشورهای جهان به اندازه میزان کل این
حمایت نیز دارای اهمیت است.

اهم نتایج و توصیه‌های سیاستی بر گرفته از گزارش‌های اخیر سازمان توسعه و همکاری‌های اقتصادی (از سال ۲۰۱۸ تاکنون)

- رشد آتی تقاضا برای غذاهای متنوع و با کیفیت بالا فرصت‌های کشاورزی چشمگیری را به ارمغان می‌آورد. با این وجود، این بخش با چالش‌های بسیاری برای پاسخگویی پایدار به تقاضای آینده با توجه به شرایط آب و هوایی متغیر مواجه است. کارآمدی و اثربخشی بسته‌های سیاست‌های کشاورزی برای ارتقای بهره‌وری، پایداری و انعطاف‌پذیری بخش کشاورزی در مواجهه با فرصت‌ها و چالش‌های فوق‌الذکر، دارای اهمیت می‌باشد.

- کشورها می‌بایست از تمرکز بر حمایت کشاورزی به سمت خدمات عمومی بخش، که نفع جامعه در آن قرار دارد، تغییر جهت دهند.

- دولت‌ها با برخی از اولویت‌بندی‌ها برای تحقیق و توسعه و دیگر خدمات آموزشی و ترویجی، می‌بایست تا حد امکان برای ایجاد تعادل بین سرمایه‌گذاری در تولید دانش و انتقال آن تلاش کنند. همکاری در زمینه تولید و انتقال دانش با بازیگران دولتی و خصوصی، در سطح ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی، جایی که مناسب و امکان‌پذیر باشد، باید تشویق شود. در درجه اول بودجه دولتی می‌بایست نوآوری‌هایی را هدف‌گیری نماید که مورد حمایت بخش خصوصی نمی‌باشد، که به طور عمده نوآوری‌های با تأثیرات بلندمدت مانند پایداری و یا مربوط به ایجاد اثرات خارجی مثبت یا اجتناب از نوع منفی را شامل می‌شود.

- دولت‌ها باید نواقص بازار را که به تداوم درآمدهای کم در بخش کشاورزی می‌انجامد، شناسایی و هدف-گیری نمایند. درک بهتر وضعیت مالی خانوارهای کشاورز- و این که چه تفاوتی با خانوارهای غیر کشاورز دارد- برای تعیین اهداف سیاستی خاص برای سطوح درآمد مزارع و ابزارهای سیاستی مرتبط ضروری است.
- هدفمندسازی پرداخت‌ها، نیاز به اطلاعات دارد و چنین اطلاعاتی همیشه نمی‌تواند به راحتی در دسترس باشد، یا دستیابی به آن مستلزم هزینه‌های بسیار زیادی است. با این حال، نماینده مناسب (که اغلب برای اهداف مرتبط با منابع طبیعی مورد استفاده قرار می‌گیرد) و بهبود در دسترس‌پذیری داده‌ها که با فن‌آوری اطلاعات مدرن قابل دستیابی است، می‌بایست برای غلبه بر چنین نواقصی کمک کند.
- کشورها نیازمند بازنگری در سیاست‌های حمایت کشاورزی خود هستند. گذار از اشکال حمایت مستقیم و حمایت‌های غیرهدفمند - به ویژه از طریق اقدامات بسیار تحریف‌کننده - به سمت آن دسته اقداماتی که مستقیماً به فرصت‌های به رسمیت شناخته شده و چالش‌های مربوط به بخش می‌پردازد، الزامی است.

- حمایت قیمتی بازار باید کاهش یابد و حذف شود. حمایت قیمتی بازار یک اقدام غیرشفاف و بی‌هدف است که با اهداف ارتقاء نوآوری و بهبود بهره‌وری و پایداری محیطی این بخش در تناقض می‌باشد. یک بازار داخلی با کارکرد خوب و نظام تجاری بین المللی برای ارتباط تولیدکنندگان به فرصت‌های بازار، برای افزایش امنیت غذایی فقرا و بیشینه‌سازی بازده سرمایه‌گذاری‌های عمومی در نظام‌های نوآوری کشاورزی، مهم می‌باشد.
- پرداخت‌های مبتنی بر تولید و یارانه‌های نهاده‌ای تحریف‌کننده نیز می‌بایست با دورنمای حذف احتمالی کاهش یابد. آن‌ها نشان دهنده استفاده ناکارآمد از بودجه‌های دولتی هستند. به طور کلی آن‌ها نمی‌توانند پیامدهای سیاستی خاص و متناسب را هدف‌گیری نمایند و خطر آسیب زیست‌محیطی را افزایش می‌دهند. کاهش مقیاس این اشکال حمایتی می‌تواند به آزادسازی منابع مالی برای حمایت هدفمندتر بیشتر کشاورزان و تأمین مالی بهتر خدمات عمومی مورد نیاز کمک نماید.

همکار گرامی، از همراهی شما سپاسگزارم.

Thank you

تهیه کننده: ماندانا طوسی

گروه پژوهشی: سیاست‌های کشاورزی و غذا

ناظر علمی:

کد فروست:

ناشر: مؤسسه پژوهش‌های برنامه‌ریزی، اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی

نشانی: تهران - بلوار کریمخان زند - انتهای خیابان شهید عضدی (آبان) جنوبی - خیابان رودسر - پلاک ۵

تلفن: ۴۲۹۱۶۰۰۰

نمبر: ۸۸۸۹۶۶۶۰

نظرات مطرح شده در این اثر، لزوماً بیانگر نظرات رسمی این مؤسسه پژوهشی و وزارت جهاد کشاورزی نمی‌باشد.

این مؤسسه پژوهشی با کمال سپاس، پذیرای کلیه نظرات، پیشنهادات و انتقادات می‌باشد.

E-mail: aperi@agri-peri.ac.ir

ECE: ece.aperi@agri-peri.ac.ir

<https://www.agri-peri.ac.ir>